

Scrisorile călugărului Vîrnav către V. Mălinescu.

Correspondența călugărului Vîrnav de la mănăstirea Neamțului cu Vasile Mălinescu, în anii luptelor pentru Unire, are un deosebit interes, prin caracterul cu totul privat al scrisorilor, prin desăvîrșita sinceritate, într'un entusiasm adesea naiv, a clericului, prin notele de viață rurală — ca dureroasa scenă a delegaților pentru alegerea deputatului țeran pe cari-i insultă și arestează administratorul, noul ispravnic, totuși unionist, pentru marele păcat ce au făcut adunîndu-se în curtea subalternului său, privighitorul.

Vîrnav era fratele doctorului Vîrnav, care a scris o țesă latină despre frigurile în Moldova. La 1847-8 se afla la Paris mulți studenți romîni, și moldoveni și munteni, — printre aceștia din urmă prizoniți politici, exilați după căderea revoluției din 1848. Cum amintește călugărul în scrisoarea lui din 31 Decembre 1857, între acești tineri romîni din cele două țeri, însuflețiți de același ideal, se făcu o „fusiune“, o „Unire“. Societatea avea ca scop, pe lîngă întreținerea legăturilor între Romîni fără deosebire de provincie, aducerea la studii a tinerilor săraci — Nicolae Ionescu fu bursierul acestor studenți — și alcătuirea unei biblioteci românești; membrii ei își luaseră îndatorirea de a părăsi vorbirea de modă a limbii franceze pentru a întrebuința între ei numai limba românească¹, chiar și după întoarcerea în țară. President și casier, tot odată, era dr. Vîrnav: el lua de la orice „Romîn, bărbat sau femeie, aflător în Paris și subscris în catalogul Bibliotecii“ cotisații după voia fiecăruia, care se puteau ridica pentru unii la 6 lei pe lună și mai mult². La el acasă, în Place Sorbonne, 3, se țineau Adunările în fiecare Sîmbătă seara: se cetia din istoria Romînilor. Membrii se strîngeau une ori și la banchete, în același local al „Bibliotecii

¹ *Floarea Darurilor*, II, p. 343.

² *Ibid.*

Romine¹, plătind cotisații cam în sumă de 3 lei pentru acest ospăț frățesc¹.

Clericul Virnav se găsea și el printre dinșii, ca și fratele lui M. Kogălniceanu, Alexandru. Întors în țară, arhidiacon la Neamț, el își păstră sentimentele din acești ani de întâie tinereță. Îl găsim iscălit alături de Botușăneanul Marchian Ierapoleos, egumen de Coșula, cu arhiereul titular Chesarie Sinadon, cu Ghenadie Șendrea și alți clerici, printre represintanții favorabili Unirii ai Bisericii Moldovei².

Vasile Mălinescu fusese unul din autorii încercării revoluționare din Iași la 1848³. După studii făcute la Paris, intră în oastea turcească, ajungând la gradul de maior, șef de escadron de cavalerie. O părăsi încă în timpul războiului Crimeii, la 1855, cum se vede din actul ce urmează:

Silistrie, le 22 novembre 1855.

La Firik-Pacha, président du Conseil et commandant par intérim l'armée impériale du Danube.

À Monsieur Malinesco, chef d'escadron d'État-major à la même armée,

à Jassy.

Monsieur,

J'ai l'honneur de vous adresser ci-joint copie de la lettre ministérielle du 18 Rabbylewel courant, par laquelle l'on m'annonce que la démission que vous avez demandée vous est accordée.

Veuillez, je vous prie, Monsieur, [croire] à la peine que j'éprouve de ne pouvoir plus vous compter au nombre des braves officiers de notre armée, parmi laquelle vous avez laissé un agréable souvenir.

Agréez, je vous prie, Monsieur, l'assurance de ma haute considération.

Chukry.

Ca fost ofițer el putea înțelege mai bine decît oricare frumuseța atitudinii căpitanului de artilerie Filipescu, care nu voi să se supuie poruncii Rușilor de a-î întovărăși cu oamenii săi și fu dus de dinșii ca pedeapsă într'un depărtat exil: la întoarcerea

¹ *Ibid.*, pp. 327-8. Cf. *Steaua Dunării*, pp. 155-6.

² Sturdza, *Acte și documente*, IV, p. 499.

³ *Ibid.*, p. 326.

acestui om de demnitate și hotărîre, Grigore-Vodă Ghica-l făcu maior, și i se dădu un banchet, la care vorbi și Mălinescu¹; scrisorile noastre arată alipirea călugărului Virnav la această manifestare națională.

Mălinescu era pe atunci, în vara anului 1856, împreună cu Kogălniceanu și cu alt prieten din Paris, N. Ionescu, unul din redactorii oficiosului unioniștilor, „Steaua Dunării”². El făcea parte și din comitetul electoral pentru orașul și Ținutul Iașului³. Fu ales deputat aici, în Septembrie 1857⁴. El vorbi în Divanul ad-hoc împotriva hatîrului și pentru egalitatea înaintea legii⁵. Fu raportor la noile legi constituționale în sens progresist⁶.

Vecinî de moșie, căci Virnăveștii erau așezați la Hilișău și Mălinescu avea în grija sa averi rurale în același Ținut al Dorohoiului, vechii tovarăși de credinți din Paris purtau o corespondență deasă. Din ea au rămas numai o parte din scrisorile lui Virnav care urmează aici:

I.

Frate Vasile,

Mult și din tot sufletul m'am bucurat de buna venire a Romînului martir pentru Patrie. Decî îmi triimet și eu obolul mieu de recunoștință: harmasarul cel tigrat („Leopard” cu numele), triimet și friul, iar, de socoți că mai potrivit ar fi să se triimată cu alt soi de friu sau cu vre un căpăstru frumos, apoi am încredințat bani în mîna lui Costachi, cu cariî să cumperi îndată, cum îi vrea și găsi de cuviință. Triimet și o hirtie către Filipescu: de o vei găsi bună, dă; iar, de nu, te îputernicez să compui alta cu Ionescu pe hirtia alăturată, ce am iscălit-o în alb. Am orînduit pe Alecsa ca să-l spele mai întăi cu cîteva soioane, și el să-și puie cămașa curată de fuior, chimirul roșu și căciula țurcănească, mergînd ca să i-l ducă cînd și cum îi vei porunci tu. Triimet hirtia împărțelii și hărțile moșiei, ca să le vezi și tu, etc.

¹ Sturdza, *l. c.*, p. 500.

² *Ibid.*, p. 839, n° 691.

³ *Ibid.*, p. 86.

⁴ *Ibid.*, V, pp. 611, 721.

⁵ *Ibid.*, VI¹, pp. 131-4.

⁶ *Ibid.*, pp. 173-4, 179-80, 287, 302.

Amice, grija mea este că, fiindcă-î calul stărchit (*sic*) de trup, poate că nu-l va păstra, ci-l va vinde. Apoi, în asemenea cas, exprimă-î din partea mea că aş avea dorință, din banii aceia să-și cumpere o sabie sau o altă armă de suvenir. Îmi pare rău că nu-s ferice să fiu și eu la banchet, ca să-î port un toast de apă, fiindcă nu beau vin. Căci ca apa cea lină a fost liniștit cînd fără nici să scoată spada a biruit pe cei ce o scosese și grozav se înarmase; la care arme, păn' și tunuri, Românul patriot se uita ca la niște surcele.

Al tău același

S. V.

Dacă vei pune scrisoarea către Filipescu în copertă, apoi să-l pui după rangul vechiū. Scrie-mi și cum îl cheamă.

24 Maiū 1856.

Hilișău.

II.

Vivat Unirea!

Amice,

Ion Docan și M. Kogălniceanu s'aū ales. Locuitorii satului mieū și pe acei a' doftorului i-am adunat pe Piața Unirii cu soțiile lor și cu toți copilașii lor, până și acei din fașă, de unde aū pornit cu cea mai mare pompă, cu capetele goale, la biserică, în sunetele clopotelor și în clocoteala toacelor, întocmai ca în ziua Învierii, strigînd: *Vivat Unirea, că a reînviat nația romînă!*, acompaniat de trăsnetele puștilor și a' carabinelor. În biserică, la începutul rugăciunii ca și la sfîrșit, s'a zis de către preot cu fața la popor cîte de trei ori sfînta ectenie: „Și pentru Unirea tuturor Domnului să ne rugăm“, și la fiecare dată preotul făcea semnul crucii asupra norodului, ținînd o cruce în acea mină, iar poporul zicea din toată inima: „Doamne miluiește“, încît nu se mai auzia vocea cîntăreților. Pe urmă, iarăși în răsunset de toac'-armo-clopote ieșînd, aū venit pe Piața Unirii: aci s'aū cetit înaintea tuturor toate oficialele publicații atingătoare de alegeri și, după o convorbire asupra Unirii, la care s'aū declarat cu toții în

favoarea ei, au ales prin ridicarea minilor pe doi delegați, cari au și fost astăzi la Dorohoiu, la privighitori, pentru alegerea de al doile grad, și s'au ales doi delegați de ocol: unul din Broscăuți, numit I. Popușoiu, renumit în contra abuzelor lui T. Ghica, pe cînd era posesor la Broscăuți, și al doile delegat din Văculeștii-lui-Mavrocordat.

La această alegere s'a întimplat o scenă extraordinară: Pe cînd stau acei 54 delegați ai ocolului Coșulei în ograda privighitorului de ocol Dim. Binescu, unde oamenii se sfătuiau în cea mai mare liniște, de-odată și fără veste sosește administratorul Vasiliu cu trăsura sa. Ieșind din ograda sameșului Ma. Mavrodin, s'a oprit cu trăsura d'înaintea porții, s'a sculat în picioare, în trăsură fiind, și a început a răcni cu grozăvie la ei: „Da' voi ce căutați aice? Cine v'a adunat aice?“. Unul din delegați, de la moșia Buhaiu, i-a răspuns, și cu toată buna cuviință: „Poruncile dumilorvoastre ne-au adunat, cite doi din fiecare sat, la alegere“. Atunci administratorul, fără nicio cauză, a început cu o turbată urgie a-i sudui în tot felul și zicîndu-li: „Talharilor, cum de cutezați a răspunde așa înaintea mea? Măi privighitor, ieși afară din casă! Ce fel de blăstămat ești tu, de cutează țăranii să-mi răspunde așa fel în ograda [ta]? Te dau afară din slujbă, măgarule! Las' că v'oiu învăța eu, țăranilor neascultători și mojiți, etc., etc. Sai, jandarme, și iea pe tâlharul acela de țăran și-l pune în butucul cel mare, la gros. Vedeți, măi țăran, cum un blăstămat nesupus v'a cufurit (termin oficial) toată turma? Auzit-ai, ticălosule de privighitor, să fii cu toată asprimea, și oricine va cuteza să se împotrivească *poruncilor Ocîrmuirii*, să-l legi cot la cot și să mi-l aduci la isprăvnicie, unde va fi aspru certat!“. Administratorul s'a dus, fără să li zică să se ducă din ograda privighitorului, unde-i părea atîta de curios de ce sînt locuitorii *acolo* adunați; pe delegat l-au arestuit fără cea mai mică vină, ca pe un miel, și toți ceilalți au fost încremenit de spaimă și de mirare, cum de, în loc să-i lese slobozi a se alege, după ce el însuși îi chiamă, el încă îi pune în

butuc și-i toarnă în gros! „Apoi asta-i alegere, oameni buni“, zise ei, zimbînd cu amar.

În urmă, locuitorii n'au mai zis nimică și îndată au ales, fără cuvînt măcar, pe acei doi propuși numai de alți cițiva dintre ei, și s'au împrăștiat făcîndu-și cruce și zicînd unul cătră altul: „Asta-i Unirea, măi Romîni!“. Administratorul se zice că-i *unist* (*sic*).

Cu toate aceste, salutare și Unire, chiar cînd!

Luni, 2 Septemvre 1857.

S. V.

III.

Vivat Unirea!

Amice!

De teamă ca nu cumva să fi uitat a-ți scrie în răvașul ce ți-am trimis în zilele trecute despre finala ținuturii ce s'au făcut în sat la mine la alegerea locuitorilor, te înștiințez că... că... că...? Ce...? Oare ca ce... Iacă: au finit cu hora Unirii și Corăbiasca Dunării și Mării Negre, într'o clocoteală detunătoare de arme și urări de *Vivat Unirea!* În deseară a fost și o briliantă iluminare, ca simbol de victoria luminii asupra întunerecului. La Dorohoiu asemenea au jucat Hora Unirii boierii împreună cu țeranii pe mijlocul stradelor zile și nopți. Dea Domnul ca aceeași egalitate să fie și în Constituție ca în danț!

Cînd eram la Iași, ție ți-a fost venit înștiințare că pe aici în lipsa mea umbla să-mi puie secestru pentru 31 galbeni progon (*sic*) și cheltuială de revisor la comisia cea de pe urmă, etc.

9 Septemvre 1857.

S. V.

Rogu-te să scrii lui Nec. Ionescu că eu încă nu mi-am priimit pandicla (*sic*), de și am plătit tot ornicarului.

IV.

Vivat Unirea!

Amice,

Te felicitiez din toată inima și din tot sufletul de rangul de deputat al Unirii în care te-au numit, și care este

treapta cea mai înaltă și postul cel mai de căpetenie pentru cel ce a fost totdeauna gata a se sacrifica în totul pentru a sa patrie. Priimește, Romîne, laurea cea atît de mult meritată, fiind cu toții pătrunși de încredințare că Patria romînă tot este recunoscătoare fiilor săi. *Vivat Unirea!*

De asemenea nedescriptibilă bucurie am și pentru numirea confrăților noștri de principii din Valahia. . .

Ne mai înștiințează cîte ceva politic și pe cînd socoți că se vor întruni Camerele amîndouă într'una. Cereți grabnic reforma recrutației și la sorți, căci în multe locuri se fac zădarnice morți de oameni.

La toți salutare și unire.

21 Octomvre 1857.

S. Varnav.

V.

Vivat Unirea!

Frate Vasilie,

Venit-am, început-am și fini-voiu, numai pentru Patria Romînă, sprijinindu-mă și de acum ca totdeauna pe această sacră devisă:

Unirea, Moralul, Dreptate
Să aibă Romînul în fapte!

Zic: ca totdeauna, căci adu-ți aminte că cea întâiă fusiune chiar, și Unire, în Paris s'a făcut mai întâi. Astăzi, 31 Dechemvre, anul Unirii 1857, în sfînta mănăstire Neamțul, la picioarele monumentului Sfîntului nostru Ștefan-cel-Mare.

Salutare și frăție.

S. Virnav, birnicul.

Doresc ca și Gr. Cuz[a], Chinezu și Brătianu sau Adrianu Munteanul să iscălească în danie. Înțelege-te, fără cea mai mică zăbavă, cu d. Place despre deplina siguranție a daniei, a' căreia acte două ți le aduce înfătoșătorul.

S. V. Monah.

VI.

Vivat Unirea!

Amice,

Adu-ți aminte că, însuși la timpurile cele mai desesperante, gratularea de „Vivat Unirea“ din frontispiciul epistolelor noastre n'a lipsit niciodată și care era pentru noi un fel de „Hristos a înviat“, pînă la atîta eram de pătrunși în inimile noastre de credință că *va fi*. Acum că-și implinită, *consummatum est*, dăm laude Proniei, înzeauîndu-ne cu tot curajul, păn' și la abnegație, spre a ei puternică și veșnică apărare. Pentru stindardele cele două mari tricolore și cu care am mai serbat Unirea în Capitala Ținutului Dorohoiu încă la 1847, am lăsat cuvînt fratelui tău, căruia îi triimet frățeștile îmbrăçoșări, am lăsat, zic, la țară și niște basmale foarte lungi de hasă albă, pe care cosîndu-le către pinza stindardelor, să se însemneze următoarele versuri. Pe unul:

Unire, Frăție, Dreptate
Să aibă Românul în fapte!

Iar pe altul:

Viața, averea, onorul
Patriei prosternă Românul.

[Cere pentru elevi „cărți franceze, oricare, însă potrivit poziției mele“, dialoguri, dicționare, „vr'o două pachete de broșure asupra Bibliotecii Romine, tipărite la Paris, Biblia manuală franceză, Ceaslovul grecesc.]

Înștiințează-mi și cite ceva politic, mai cu seamă detaluri lămurite asupra alegerii Domnitorului, atît aici, cît și în Valahia; conduita Panului și cine a contribuit mai mult? Este speranță a se încorona rege a Unirii? Și de este vre o foaie sau broșură însemnată a proaspetelor evenimente.

Îndeplinit-ai formalitățile daniei, și de aũ iscalit și Brătianu, Golescu sau Roseti C., poetul?

În afară de aceste scrisori, Virnav scrie către N. Ionescu, profesor la Academie, la 18 Septembrie 1856:

Veniți, aice la Mălini, măcar pe o zi, două, de vă mai răcoriți glorioasa și victorioasa luptă ce ați avut.

În legătură cu alegerile din Septembrie 1857 culeg din hîrțile lui Mălinescu această înștiințare tipărită:

Onorabililor alegători a Capitalei,

Mișcările pregătitoare alegerilor la Divanul obștesc fiind de fire a împiedeca libera expresie a voturilor, hotărîndu-mă a mă retrage de la asemenea alegeri, socotesc de a mea datorie de a vă încunoștiința despre aceasta și a vă mulțami pentru încrederea ce ați binevoit a-mi arăta.

Alexandru C. Sturdza.

Iași, 1 Septemvrie 1857.

II.

Un Memoriu împotriva lui Mihaï-Vodă Sturdza.

În hîrtille lui V. Mălinescu se păstrează acest act din 1857 care cuprinde în seama lui Mihaï Sturdza, pretendent la Domnia moldovenească pe care o avuse¹, o sumă de invinuirî pe care nu le afîăm aiurea:

Toată Moldova, afară de cîteva partide, fără de vr'o importanță, de persoane bine cunoscute în țară după a lor rele trecute, văzînd abandonată chestia Unirii Principatelor de către Conferința Parisului, a se ocupa de a li se da separate guvernuri, auz crezut de important a se adresa la Sublima Poartă și în sfîrșit de a-i supune nouă cereri.

Obiectul acestor cereri n'a fost altul decît a da de o parte mulțimea nevrednicilor pretendenți ce aspiră la gospodariat și de a nu avea pe alții în momentul elecțiilor decît un candidat serios după dignitatea caracterului său, capacitățile sale, și de la care țara să poată a spera o adevărată generație. Iar mai întăiū de toate a se mîntui de Căimăcămia actuală, cerînd [șters: un alt Guvern nepărtenitor], pe temeiul relei administrații ce îngreua țara, un alt Guvern, nepărtenitor, și totodată ca să și împiedece corupțiile a feluriților pretendenți.

¹ Pentru primirea „Măriei Sale lui Vodă“ la Galați, cu ofițeri cari-i sărută mîna, pentru cea din Iași, cu Te Deum în paraclisul lui Roznovanu și plăieși de onoare la poartă, v. corespondențele și cronica din *Steaua Dunării*.

Dar miniștrii turci, saū, pentru a zice mai bine, Marele-Vizir, din punctul său de vedere judecînd, n'a dat pîn' astăzi niciun rezultat la aceste cereri; poate că-i vine la socoteală ca soarta nenorociților din aceste țeri să devie din zi în zi mai tristă? În faptă, speculațiile cele mari și averile cele colosale nu se fac decît la nevoile popoarelor și miseria slabilor. Cîți comisari săraci, Turci și Ruși, viind în Moldova de la 1833 pîn' la 1848, ca să examineze faptele Ocirmuirii Gospodarului, nu s'a u întors în țerile lor plini de bani? Oare Gospodarul Moldaviei, Înnălțimea Sa Mihail Grigorie Sturdza Voevod, în administrația sa de 15 ani, n'a sfeterisit casele publice în folosul lui, ca astăzi să fie milionar? El a știut foarte bine a speculă singele și sudoarea nenorociților Moldoveni! Și mai vine încă a concura la ruinarea Moldovei!

Astăzi mai dorește Înnălțimea Sa să mai domnească încă, în timpurile aceste nenorocite, și în glasurile durerilor țerii să mai stoarcă picătura cea de pe urmă, precum a mai domnit și s'a îmbogățit și a mai stors timp de 15 ani. Și, ca să ajungă la acest rezultat, a depus 500.000 galbeni la Constantinopol¹, de bacșiș miniștrilor turci saū, mai bine a zice, ca să mai ieie în posesie și în robie pe biata Moldova pe cîtiva ani încă.

Poate gîndește Înnălțimea Sa a nu-i fi de ajuns trecuta administrație? Însă nu trebuie să uite că, cînd aluat friiele țerii în minile sale, Înnălțimea Sa nu avea decît un venit anual pîn' la 5.000 galbeni și pe lingă aceasta o datorie de 80.000 galbeni, ce l-a costat bacșișurile Domniei, și astăzi posedează Înnălțimea Sa 4.000.000 galbeni, avere în moșii în Moldova, Bucovina și Basarabia, și 4.000.000 galbeni bani în naht, peste tot 8.000.000 galbeni, iar, în cursul țerii, 296.000.000 lei.

Așa dar, dacă Înnălțimea Sa nu este indestulat, țara nici atita cu Înnălțimea Sa, pentru că își aduce aminte și întreabă pe Înnălțimea Sa ca să-i răspundă cine a fost

¹ Asupra prezenței lui acolo v. notița din *Calendarul „Neamului Românesc”* pe 1910.

acela care, prin răposaii Plitos și Tomagichi, spre meprișul moralului și a' legilor, a vindut decreturi de boierii? Cine a fost acela care, pentru ca să întărească nelegiuite hotăriri, a luat mită, precum de la Spătar Mihail Cantacuzin 6.000 galbeni, de la episcopul de Roman 10.000 galbeni, de la arhimandritul de Popăuți 15.000 și de la o mulțime alți de împricinați, nelăsind ocazia, de unde numai i-a fost cu putință, a nu se folosi pentru întărirea anaforalelor, jăfuind din atributul acesta 200.000.000 în curs de 15 ani? Cine a fost acela care a vindut din posturile publice, de la Ministere și pân' la cea de pe urmă funcție, precum răposatul Lătescu Hătmănia cu 6.000 galbeni, răposatul Logofăt Ministeria din Lăuntru cu 8.000 galbeni, isprăvniciiile cite cu 1.000 galbeni, și alte multe, formindu-i și acest atribut în timp de 15 ani un jaf de 150.000 galbeni și mai bine? Cine a fost acela ce-a luat de la Alexi Emanuil, Lupu Balș și Alecsandri mită moșia Foltești pentru 50.000 galbeni, ca să li deie în antreprisă reparația Curții Arse, și care apoi, după ce a ajuns această urmare la auzul Curții de S.-Petersburg, a dat înapoi moșia și a luat banii în numărătoare? Cine a fost acela care a dat proiectul Obșteștii Adunări pentru a se hotărî luarea la oaste și din nația israelită și care, ca să nu puie în lucrare această legiuire, a luat apoi mită de la Israeliți, 40.000 galbeni? Cine a fost acela care a avut alcătuire cu toți arhimandriții mănăstirilor grecești, ca să-i dea 30.000 pe tot anul, pentru a lăsa în părăsire luarea subvenției și a-i protegui la nedreptele lui pricini, — un jaf de 450.000 în timp de 15 ani? Cine a fost acela care a făcut mai multe schimburi cu mănăstirile pămîntești, luînd de zece ori în valori mai mari proprietăți decît acele ce le-a dat? Cine a fost acela care, la hotărîtul moșiilor sale prin Post. Asachi și prin Logofătul Teodorașc Sturza, a răsluit moșiile bieților megieși și i-a împăcat cite c'o slujbușoară și boierii? Cine a fost acela ce-a trimes din odaie în odaie pe la Armeni pe răposatul Logofăt T. Sturza de a-i aduna fără plată cite zece pân' la cinsprezece capete vită de fiecare tamaz-

lic, cu care chip a adunat la 400 capete vite? Cine a fost acela care, ca să numească pe episcopul de Roman, Meletie, Mitropolit, i-a luat 50.000 galbeni și pe Veniamin Roset, episcop de Roman, i-a luat 30.000 galbeni și în sfârșit de toate posturile spirituale și de toate egumeniile, de la 5.000 galbeni pân' la 1.000, de cea mai săracă mănăstire, — formându-i și onaful (*sic*) acesta în timpul de 15 ani un capital de 200.000 galbeni și mai bine? Cine a fost acela ce în tot anul trăgea exportăția în folosul său, un venit de 55.000 galbeni pe an, — în 15 ani: 825.000 ? Cine a fost acela ce, în tot anul, prin vistiernicii săi, lua Casa reservei, de 60.000 galbeni și mai bine pe an, — în 15 ani 900.000 galbeni ? Cine a fost acela care în timp de 10 ani a avut vămile țerii și poștele pe mîna lui Nicòlai Prevelenghi, și de la care trăgea un beneficiu pe tot anul de 40.000 galbeni, în 10 ani 400.000 galbeni? Și, în sfârșit, cine a fost acela a' căruia spiritul răpitor s'a înjosit pân' la atîta, încît, cu ocazia venirii lui Sultan Mahmud la Șumla, supt nume de cheltuieli a' drumului Înnălțimii Sale, de a merge din Iași pân'acolo, spre întîmpinarea Împăratului, a trebuit să jăfuiască pentru un timp de un an pe toți funcționarii țerii cu o zeciuială la sută din totalul lefiilor lor, așa încît și cel mai ticălos amplotat ce slujește pentru 20 galbeni pe an, a trebuit să puie și el în averea lui Mihail Grigoriu Sturza Voevod doi galbeni? O, cite blestemuri, cite rele cuvîntări n'a priimit jacașul de la goalele (*sic*) și flămînzii copii a' acestor nenorociți amplotați, cari cu acei doi galbeni își clădiau un stînjân de lemne supt păretele casei sale, spre a-și încălzi familia peste iarnă? Cu toate acestea și hrăpirea aceasta i-a adaos în punga Domnului un capital de 30.000 galbeni ! Și cite încă alte jafuri și mirșăvii nu s'aũ produs de Înnălțimea Sa, pentru care ar fi foarte lungă această scriere, de a se pomeni în detalii?

Așa dar, fiindcă, după Reglementul Organic, Gospodarul este supus și răspunzător pentru faptele sale, de o potrivă ca toți ceilanți funcționari, în priivirea unor asemenea antecedente, Înnălțimea Sa Mihail Grigoriu Sturdza

Voevod, nu numai că trebuie a fi considerat ca nevrednic de toată candidatura, ci încă, după cererea moralului și a legilor, un așa amplotiat să fie, spre exemplu, supus unei judecăți și condamnat a despăgubi, atit Casa țerii, precum și pe toți particularii, de sumele sfeterisite și jăfuite, cu procentul lor!

III.

Scrisori din Ținuturi.

A. Birlad.

Domnul mieu,

Birlad, 2 Iulie [1857].

Și pe la noi în tot cuprinsul Ținutului nu mai puțină bucurie și dorință ca în toată țara, din toată inima vorbite cu aprindere prin toate gurile; oamenii mai de toate clasele se adună și declară dorința marelui scop a' Unirii Principatelor surori Moldova și Valahia într'un singur Stat supt un Domn străin, din dinastie cu domnitori în Europa, de origine latină, și nimic mai mult. Celelalte ce au a veni din aceasta, fiind de a doua clasă, pentru a face întreagă fericirea poporului român, vor ajunge și acele lumina lor, fiecare în locul său, din realizare mai întâiu a marelui scop a' Unirii, dorit de toți Romînii fărăosebire, și de cei de prin cele mai depărtate părți a' țerii, de neguțitori, meseriași și de chiar lăcuitorii lucrători de pământ. La noi s'au subscris, cu o mulțime de iscălituri, atît mulțămirea ce am făcut prea-înnălțatului Domn Grigore Ghica, care cu mărinimie, ca Domn și ca părinte, depărtînd orice gîndire egoistă, a binevoit, ca un bun patriot, pentru binele comun a lua inițiativa cu propozițiile ce au făcut la congresul de Paris, prin care în chipul cel mai drept și potrivit a arătat interesul acestei țeri, spre a se putea pune pe calea fericirii, în progresul național-

tăților din seculul al XIX-lea, întru care, după simțul inimii Românilor în de obște, nu rămân mai jos cu dorințele lor în tactul cel mai liniștit al spiritelor de toate clasele, în asămănare cu interesele fiecărui, din care va putea înflori fericirea întregii nații ce a fost în agonie de atâtea secole, folosul și jucăria străinilor, cari, după ce au tras de la ele toate îndestulările, apoi le-au și defăimat și degradat în tot felul. Prin această Unire se va pune o barieră Imperiului Otoman de spre invasiile străine, se va întări suzeranitatea sa și se va asigura pentru totdeauna liniștea Europei întregi: un Stat creștin la Dunăre, bine organizat și bine constituit, va aduce mari foloase Europei, mulțumită din toată inima marilor Puteri occidentale, care prin vărsarea scumpului lor singe vor a ne aduce la fericire, nedând uitării pe un popor ce prin nenorociri din a sa desbinare au fost apăsător și zbuciumat până acum de viforul politicei străine, — cit și osebită declarație a Unirii în cuprindere ce s'au publicat în coloanele stimabilei voastre foi. No.... Cîțiva indivizi numai s'au arătat de contra: și la noi ca oriunde cînd este a se realiza un principiu mintuitor, însă și aceștia, cu excepție de 3—4, nu sînt vătămători, fiind niște oameni cari, ocupîndu-se în liniște de trebile lor, aruncă prea puțină atenție asupra celor ce se petrec, fie acele ori de ce fel, și așteptînd toate de la mîna întimplării, fără să se opuiască nici la una, nici la alta. Iar acei d'întăi, fiind, unii de partida veche, ruginită, zis mai curat românește și unii de partida ciocoismului său a chiverniselei, se tem că, fiind țara mai mare, cu capacități mai multe și supt un Domn din dinastiile străine, ei nu vor mai putea ajunge să se îmbrace cu mari căftanuri de boierie și să capete cele mai însemnate dregătorii, precum unii din dumnealor au dat destulă probă în anii 1847 și 48, la alegere de deputat la acest Ținut, o parte pentru făgăduinți mari și ferire de amenințările Guvernului în istreva (*sic*) colosalelor lor interese, trase din spinarea bieteii țeri, și o parte din vînzare numai a glasurilor în două părți și spionînd mișcarea ci-

torva bărbați de aice, cari ca buni patrioți lucrau pentru binele țerii; drept care au luat ranguri și slujbe: la de acestea sînt înfruptați dumnealor. Cu toate acestea puține sminte se poate aduce cu masa (?) dumnealor. Unele din acestea persoane am auzit că au pornit și afară prin Ținut, să propoveduiască blagoslovita broșură a domnului N. Istrati, aprobată și de „Gazeta de Moldova“, supt nume de „Chestia zilei“. N'am văzut-o, dar, precum am auzit, n'ar fi alta decît că d. Istrati, cu înțelepciunea dum. cunoscută aicea în țară, dorește și acum binele țerii sale ca totdeauna, și mai cu osebire ca la 1848; pentru mai departe tac, lăsînd a-î fi de ajuns acum combaterile nației întregi, prin cei mai inteligenți din ea, și în viitor blestemul urmașilor noștri. Sînt sigur că nu vor izbuti nimic, căci nu vor găsi multe simpatii asemenea lor. Mulțumită Providenței și cumpătului mieu că nu-s boier, măcar de și am servit țerii cu toată acurateța 12 ani în deosebite vremi, și de la introducerea Reglementului încoace, ca nu cumva să pot trage asupra-mi prin prepusuri vre unul din numele arătate mai sus! Din clasa boierească se deosebește mult: în ea înflorirea nației, în ea se găsește patriotismul, inteligența și cu un cuvînt lumina celor mai curate idei, pentru binele comun, precum se dovedește din două lucruri [mai] cu samă; vorba mea este numai de acel număr ce s'au boierit prin hatîruri și pe bani. Din cari unii, lăsînd meseria sau breasla părinților lor, care este cea mai rea natură (*sic?*) corupției a unei nații, au alergat a servi pe la boierii cei mari dupe obiceiul vechiu a țerii; în acel obicei au avia (*sic*) rezultatele lui odată după felul de bunătate al celor bătrîni, iar nu precum au ajuns acum. Și alții a sluji prin canțelariile tribunalelor, numai ca să fie boieri; acestor din urmă li s'au cuvenit după Reglement, dar ei însă n'au avut în privire și poziția lor materială, și au ajuns de nu se mai pot odihni, ca mai înainte, funcționarii de acești oameni, ca să-î puie în slujbe, iar cei întâiu din chiar băcali, precupeți și unii cari silindu-se de au

ajuns boieri ori prin ce chip, aș uitat de tot meseria lor, căci calitate de boier nici n'aș mai putut-o observa (?), și aș ajuns a fi după proverbul român: Nici cine, nici ogar. N'ar mai fi acum, domnul mieu, să mă întrebuițez astfel de asprime, dar, gîndind că vremea este de a fi reprezentată nația romină din Moldova, ori asemenea oameni ce or putea represinta ei? Pe proprietar, pe neguțator, pe lucrător[ul] de pămînt ori pe sine însuși, care acum nu-î nimic? În această privire eu n'am umblat a mă mai boieri, de și prin ofisul de rinduirea mea în slujbă sînt însemnat cu rangul de Pitar. Însă nici mă numesc, nici mă iscălesc, și nici am stăruit a primi decretul: am auzit că aș avea întărita anafora din opinia fostului Domn M. Sturdza pentru rang de Sluger. Dar nici am întreat, nici am cercetat unde măcar. Speranța ni este în Dumnezeu, în concordie și liniștea spiritelor noastre, care sînt convins că vor păzi cea mai mare tactică în alegerea unor asemenea represintanți ai nației, spre a alcătui comitetul menit de a lucra pentru noua Constituție supt privirea comisarilor marilor Puteri a' Europei, ce ni doresc binele și așteaptă numai a vedea și voința noastră. Iarăși Dumnezeu să întărească să nu șovăiască unii la ademenirile celor două Curți impotriva lor, și să ținem cu toții strîns și într'un glas Unirea și iar Unirea surorilor Prințate a României, Moldova și Valahia, ce sînt din o singură nație și de același singe, supt numele ei din vechiu *Rumânia*. Sfirșesc, domnul mieu, rugindu-vă să știți că eu, fiind om fără învățătură din nenorocirea mea, nu pot pune cuvînte de un stil frumos și împodobit: să binevoiți a îndrepta greșelile mele de gramatică. Eu cea ce scriu, scriu numai din inima și din acea ce sînt convins că simțesc, și mă tot din confrății mei romini din aceste țeri, pentru binele comun. Tot odată vă rog ca, primind abonamentul (*sters*). Primiți...

Ghiță Ionescul.

B. Botoșanii.

1856, Iunie 20 zile [1857].

Orașul Botoșanii.

Domnule redactor a' „Stelei Dunării“.

Steaua dumy. întocmai ca și un soare a împrăștiat razele sale spre luminare nației și spre deșteptare comunității Rominilor noștri, cari din adîncul inimii doresc fericire patriei. Aceste raze pline de căldură și de patriotism au răzbătut în inimile fiecărui patriot și luminează astăzi opinia publică despre Unirea Principatelor supt un domnitor străin. Mai multele articole scrise de dumy. în „Stea“, toate stoarse din bunele cugetări a' societății patriotice și prin care cu o îndestulătoare libertate dovedită fericirea ce poate aduce Unirea Principatelor au ajuns a fi cetite și procetite în toate clasele provinciale, încit ca pe propoveduitorul fericirii patriei poporul vă binecuvintează și, cu o vie încredere în sentimentul patriotic ce păstrați, nime se îndoiește că prin a' voastre îndeletniciri veți fi în stare a răspinge și a înnađuși rătăcitele și ruginitele idei ce ar mai avea curajul a se rosti în contra interesului comun, în contra unui interes care asigurează fericirea noastră.

Acest interes al Unirii Principatelor deie Domnul ca să fie sprijinit de Înnaltele Puteri, după cum și asigurează gazetele străine; deie Domnul ca prin străluciții delegați ce cu dorință se așteaptă pentru organizarea Principatelor, să ne fericim numai a fi chemați cu opinia noastră în cazul Unirii, și atunci negreșit că Unirea Principatelor va răsuna în glasul obștiei, Unirea Principatelor se va striga de la țeranul plugar, și din treaptă și treaptă glasul Unirii din toate inimile patriotice va răsuna în toate unghiurile țerii. Atunci lesne se vor rușina mohoritele și antinaționalele idei a' celor răi-cugetători în contra Unirii, și numai atunci vom fi în stare a însemna pe aceia ce astăzi într' ascuns lucrează pentru interesul în parte, fără a se gândi la acel comun.

Iertați-mă însă, domnule redactor, a critică după ideia

mea instrucțiile ce până acum s'aū executat pentru dobîndirea opiniei publice în cazul Unirii, și vă rog nu vă coboriți a mă întreba dacă studiile mele sînt de ajuns a mă face vrednic unor așa judecăți. Căci singur de pe loc vă mărturisesc că numai din simțirile patriotice și din experiențele dobîndite în țara mea, informat încă mai mult din ideile poporului provincial, îmi ieau curagiul a însemna oareșcare observații țintitoare către binele Patriei. Eū vād că dv., împreună cu cei mai fruntași patrioți, ați deschis un banchet în mijlocul Ieșului și ați îndemnat pe mari și mici a se rosti în opinia lor. Întru aceasta găsesc o greșeală și vreū a o dovedi în aceste cuvinte. Binevoii a lua aminte că cele mai multe, curate și nevinovate cugetări staū în simplitatea duhurilor de pe afară, care de departe mult mai cu pătrundere privesc la greșelile ce în mai multe timpuri s'aū făcut în societățile din Capitalie. Aceștia cu îndoită înlesnire pot înjgheba mulțimea glasurilor și cu mult mai puțină discordie se pot rosti hotărîtori în interesul comun al Patriei, căci fiecare în treapta lui, simțind greutatea trecutului și judecînd în liniște măsurile ce ar putea îndrepta viitorul, negreșit că mai lesne pot face un glas comun, un singur glas patriotic, care din adîncurile inimii să strige suferințele lor și să cheme o epocă de fericire. Eū zic, după ideia mea, că, dacă cițiva din dumneavoastră acei cu opinie în popor, v'ați fi jărtfit o mică primblare prin societățile provinciale, de pe loc, fără nicio piedecă ați fi adunat ne-numărate glasuri, toate într'un cuvînt rostitoare că Unirea Principatelor este singurul mijloc de a ni închizeșlui dorita fericire de a ne face un Stat cu drituri puternice, care pe încetul să ne poată pune în fala strămoșilor noștri romini. Eū nu vreaū a zice că Ieșul nu are mulți și foarte mulți bărbați cari fără de hotărîre doresc fericirea țerii, dar ceia ce vreaū a lămuri este că tot acolo sînt adăpostite mai multe nații, acolo mulți din Romini noștri se găsesc schimbați după vreme și împrejurări, și tot acolo intrigile lăturașe... își aū înriurirea lor către mul-

tele duhuri ce protimisesc interesul în parte. Mulți din boierii noștri, deprinși a fi căpeteniile țerii, deprinși a nădăjdui tronul prin picarea (îndreptat: și a se bucura la căderea) Domnilor din vreme în vreme, li place negreșit a ne ținea tot în aceeași regulă, pentru ca toți să slugărim pe unii, și supt aceste idei și *visuri* (adaus), de și epoca nu le poate ajuta spre îndeplinire [șters: unor așa visuri], în vreme când puternicele Staturi a' Evropei țintesc la fericirea noastră, dar totuși se măgulesc a crede că, intrigînd opiniile de Unire și Neunire, ar putea să facă o rea recomandăție bieților Romîni, cari cu atita însetare doresc fericita Unire. De aceia zic că banchetul dumneavoastră, domnule redactor, a ațîțat duhurile cele rele și a lăsat vreme de a se împrăștia intrigile în defavorul Unirii, încit astăzi vedem o partidă de stăpîni și slugi, toți cu scopuri ascunse lucrînd, și [de aici schimbă] mai multe pe ascuns decît în ivală, contra Unirii, trădîndu-ne chiar la străini ca răsvrătitori, în vreme când nu jignim nicio Putere și cînd nici cugetăm a ne desbina de suzeranitatea Porții, care este pentru noi o chizeșluire de existență politică. Nu știm însă dacă aceștia nu se vor rușina până în sfîrșit, și pentru aceasta ar trebui mai multe silinți ca prin înmulțire glasurilor de bine voitoare să se poată innăduși pe acele ce cugetă numai la tronuri, la Ministerii și înălțarea celor ce i-au ridicat [fusesse: întărirea pretențiilor]. Eu vă pociu încredința că pe aice în tot locul răsună glasul Unirii și în toate clasele fără rezervă se dorește Unirea Principatelor [șters: supt un Domnitor străin]: fiecare se silește a dovedi prin feluri de pilde că Unirea este singur mijloc de fericire, Unirea ni poate asigura o tărie vrednică de a ne aduce la un viitor din cele pierdute a' strămoșilor noștri; numai Unirea și un Domnitor străin ar putea scoate gărgăunii multora ce se ațin la slujbe fără de merite, acelor ce necentenit visează Ministeriile. Unirea ar putea face pe neguțători siguri în averile lor, pe cei săraci harnici, pe cei cu merite întrebuițați, țeranii scutiți de împovărări și

neconținute havalele, pe răzăși i-ar asigura în liniște de spre cei mai puternici. Și așa driturile personale, driturile venite de la natură și talenturi ca niște însușimi venite de la cel Puternic vor fi respectate mai mult decât driturile moștenite sau driturile averii, care vin numai din întâmplătoare împrejurări. În sfârșit, Unirea pe toți în de obște ne-ar scuti de năvălirile ce neconținut au fost asupra-ni, făcându-ne vrednici de a ne apăra înșine și a ne fali fiecare în driturile sale. Într'un cuvânt de la Unire atîrnă totul. Iată cu ce exaresis s'a rostit un răzăș către sinpărtașii săi: „Fraților, trebuie să vrem Unirea, căci voi știți cite averi am pierdut în epoca trecută, căutînd o unită socotință în favorul pricinii noastre. Prin urmare să fugim de neunire și din putere glasurilor să strigăm Unirea Principaturilor supt un Domnitor străin. [În loc de: la care dreptatea să fie văzută fără de nicio pîrtenie]. Străinși de rude și de relații și de pîrtenie, un Domnitor înrudit cu dinastiile Europei“. Iertați-mi dar, domnule redactor, și mijlociți-mi iertare de la conlucrătorii voștri pentru Unire dacă greșesc a vă aminti că mulțimea glasurilor de Unire răsufală cu mai multă aprindere în inimile Ținutașilor. Iar, de veți găsi că am puțină dreptate, apoi vă rog grăbiți a alerga în toate Ținuturile și adunați glasul obșteii pentru-ca prin organul „Stelei“ voastre să fie recomenduit Înaltelor Puteri ce cu atita bunăvoință se îngrijesc a lucra pentru a noastră viitoare fericire.

C. B.

C. Galați.

Domnii boieri Vogorides și neguțitorii din Ismail au a face pe cine s' aleagă deputați și cari stăruie mai cu seamă, nu pentru patriotism sau interesul comun, ci personal și poate de-a da votul pentru E. S. N. C. Vogorides: nu mai sînt un pic la îndoială, fiindcă administratorul a cerut deslegare dacă acei ce s'au scris supuși rusești pot vota. Pe la Bolgrad locuitorii se cam vaietă că au supărare cu militarii; și mult ne mirăm de ce atita miliție aicea pe graniță, cînd pe granița Austriei,

unde trebuie, nu-î, dar se vede, și după cum se zice în Bolgrad, că toată cererea aceasta este a dlui antreprenor de vămi: nu știu cum a plătit Guvernului, dar a scos vr'o 30.000 galbeni până astăzi numai.

Domniî boieri, atit din Ismail și Bolgrad, se bucură că se văd trecuți în Monitoriu cu rangurile lui Voghrides, supt cuvînt că de-acuma sînt ca și publicați oficial.

Aici la Galați văd ca și la Ismail suspinîndu-mî inima: s'aû dat *vranvohta* și *prigavorul* căpităniei vapoarelor austriace, la Ismail magazia de piatră cea rusească cu o mulțime de loc, și pod, asemeneași la Reni; în fine Ocîrmuirea trecută ne-a făcut în totul Austriaci și Greci, saû, mai bine, servitorii acestora. Aicea, în Galați, pe cît văd, emborii¹ [negustorii] greci vor a fi Domn pe În-nălțimea Sa M. Sturza, fiindcă În-nălțimea Sa a îmbrășsat pe Greci, și mai cu seamă pe Jidovi, de i-a pus asupra bietului Moldovan, etc. (*sic*).

În persoanele de alegători văd două partizi: cei bătrîni, partisanî sturzești, și cei tineri, partisanî de partida liberală. Dar ceva trist și criticat de tot acel ce are patrie este că citațiî batrîni alegători în adunările lor și în sfătuirî aû pe dragomanul consulatului austriac, și ceva mai trist și mai rău este că, aseară, adunîndu-se unii din pomenițiî la casele domniei sale Bacalbașa în capul și supt comanda dlorsale Malaxas Postelnicul¹ și C. Vizantis, făcînd o protestație la Poartă, rugîndu-o a rîndui de la sine Domn, căci țara este pe picior de revoluție. Ia uitați-vă fiiî Patriei! Ia uitați-vă Fanarioțiî, trădătorii Patriei! Pentru Malaxas Postelnicul, am aflat pozitiv că, cînd nu-î la adunare, apoi în acele serî petrece la consulul austriac și la Omer-Pașa, puînd țara la cale. Dar încă acest Pașă! Ce-î vinovat Galațul să-î plătească Eforia cheltuieliî pe fiecare an la 1000 galbeni, cînd sînt și comisarii celorlante Puteri, fără a cere vre-o cheltuială!

Galați, în 9 Dechemvrie 1858.

Petru.

¹El găzduiește la Galați pe Mihaî Sturza; „Steaua Dunării“, III, p. 216.

IV.

O declarație pentru Unire.

Unirea Principatelor Moldovei și a Valahiei.

Unirea și frăția sint vroința lui Dumnezeu, piatra temeliei Bisericii lui Hristos.

Prin această sfântă legătură omenirea sporește în tărie, avere și credință. Unirea dorințelor și a intereselor aduce între oameni apropiere și iubire. Unirea brațelor mărește avuțiile popoarelor și asigurază apărarea lor. Unirea Staturilor celor mici oprește călcarea lor de către acele mari. Cit mai firească și mai neapărată este dar Unirea între frați de același sînge și nume, de aceleași obiceiuri și limbă, de același trecut și viitor, precum sint Romînii din Moldova și Romînii din Valahia!

De veacuri întregi Romînii visează și doresc această Unire a lor într'o singură familie și moșie, ca singurul chip de a nu mai fi pradă cruntelor întîmplări ale soartei. Desbinarea lor a fost izvorul nenorocirilor ce au pătimit până acuma, Unirea lor ar întemeia un Stat puternic, avut, fericit și respectat de toate națiile Lumii. Strămoșii noștri au făcut jertfe de sînge pentru acest mare scop. Părinții noștri, prețuind foloasele unei asemenea sfinte legături, au pus temelile Unirii Principatelor chiar în Reglementul Organic, art. 425, și acuma înșiși străinii ce se interesează la viitorul nostru, înseși Puterile cele

mai mari ale Europei, de la care atîrnă soarta noastră, au declarat în conglăsuire, la tratatul din Paris, că Unirea Moldovei și a Valahiei într'un singur Stat este mijlocul cel mai puternic de a li aduce bunurile civilizației de a înmulți bogățiile care li-au dăruit Dumnezeu, de a li cîștiga respectul și dragostea neamurilor străine și de a asigura pentru totdeauna viitorul naționalității romîne.

Cînd dar strămoșii și părinții noștri au aruncat în brazele pămîntului nostru sămînța mintuitoare a Unirii, cînd străinii binevoitori ne sfătuiesc a ni da mîna între noi, cînd politica, interesele și mai ales legea creștinească ne îndeamnă a dori și a cere Unirea Romînilor din Principate într'un singur Stat și trup, ce ni rămîne de făcut nouă, lăcuitorilor din Moldova și Valahia?

Puie-și mîna pe cuget tot omul iubitor de țara lui și de mărirea neamului său și răspundă cu noi: *Unirea vrem, Unirea cerem!*

I. Unirea Principatelor Moldovei și a Valahiei, cu un Domn străin din dinastiile domnitoare în Europa, afară de acele a' Staturilor megieșite, ci numai de origine romană.

II. O Capitalie nouă între ambele țeri, vrednică de Statul cel nou al României.

Zaharia iconom, Ghica Vornic, L. C. Rosetti, Agă, Paraschiv Șerban Agă, Dumitrachi Miclescu, Major Miliesco, Iancu Fote Postelnic, L. Catargiu Vornic, Lupu Pangrate Comis, T. Maracini Ban, Ioan Pangrati Stolnic, Ion Rodocalechi Sluger, Colonel Steriade, Maior Iane Duca, Aga Iordachi Capșa, D. Cantemir Clucer, Janny Nikolau Stolnic, V. Herescul Clucer, I. Samaca Comis, Gh. Atanasiu Sărdar, Leitinant Cara, Gh. Panteli Comis, Enachi Roset, Constantin Pagoni, Leitenant Gheorghi Cernet, Gh. M. Balaban Comis, Tertulian Tobias, și alte multe iscălituri.

V.

Cuvînt de înmormîntare pentru un fruntaş unionist.

Supt titlul „Cuvîntul D D. Ralet“ găsesc redactarea unei cuvîntări la înmormîntare.

Ea nu pare a fi ținută de Ralet, ci pentru Ralet, care se stînsese la 24 Octombrie 1858 și fu îngropat la 1-iul Novembrel. Neolit Scriban a ținut cu acest prilej altă cuvîntare, care e tipărită în ale lui „Cuvînte bisericești“, din 1868 (p. 295 și urm.²). Arhiereul îl înfățișea pe meritosul răposat ca pe „omul care sacrifică pofttele sale, interesele sale și ostenelele sale pentru credința sa, pentru binele aproapelui său, pentru țara sa și pentru nația sa“; el pomenește faptul că Ralet „a fost unul din cei din întâiu, cari au încurajat și au ajutat înființarea *Societății pentru încurajarea la învățatură a tinerilor romîni orfani*“, ceea ce ar corespunde locului din cuvîntarea de mai jos în care se spune că pe „frații nevoiași i-a ajutat purure în taină“. Ralet se întorsese bolnav din Paris, unde-și tipărise călătoria la Constantinopol, și el se stînsese îndată, la Botoșani, și clericul care-l lăuda propunea ca epitaf al acestui harnic om de bine următoarea prefacere a vestitei inscripții spartane: „Călătorule, mergi de spune Romînilor că zac aici pentru că i-am iubit“.

Tot Scriban a rostit în biserica Sf. Spiridon o a doua cuvîntare pentru Ralet la un an de zile după moartea lui, în ziua de Sf. Dumitru, 26 Octombrie 1859, cînd acum idealul pentru care el luptase și cu credința în care se stînsese, era, măcar în parte, îndeplinit. El putea adăuga la dovezile aduse înaintea despre curăția acestui suflet și amintirea testamentului „prin care dă mijloace puternice Guvernului pentru a crește, pentru a lumina și înzestra tinere sărace și orfane“.

¹ „Steaua Dunării“, No. 70 din an. III, p. 192.

² După „Steaua Dunării“, III, pp. 223-4.

Cuvîntul D. D. Ralet.

Înainte de a se închide uşile mormîntului preste rămăşiţele tale, venim şi noi, acei pe cari o strînsă legătură ne-a aninat de tine în viaţă, acei pe cari astăzi o durere nevindecată ne pătrunde, venim să depunem o cunună neveştezită pe piatra rece ce are să ne despartă de un patriot fierbinte şi curajos, de un amic statornic, de un părinte duios.

Dreptatea apără de moarte, zice Scriptura, şi tu nu mori: tu treci la viaţa veşnică, unde te aşteaptă adevărata strălucire şi meritata răsplătire. Tu nu mori, căci aducerea aminte a faptelor tale va fi purure vie în sinurile noastre cele împlintate în durere sinceră pentru desertul ce ni lasă a ta pierdere.

Dorinţa ta a fost binele; nu prin singure cuvinte ai fost bun, ai fost generos, ai fost patriot, dar prin puternice exemple şi prin jertve neuitate. Junimea romină ai îmbrăţoşat-o cu căldură şi ai sprijinit-o purure în lucrarea cea mare a progresului, fraţii nevoieşi i-ai ajutat purure în taină, fără a te făli de binele ce ai făcut; dar suspinele şi lacrimile lor te petrec la lăcaşul din urmă, ca vestitori ai mai adevăraţi şi mai publici ai virtuţilor tale. Şi patria pentru care numai a bătut inima ta, pentru care inima ta a fost tinără până la momentul din urmă, pentru care ai despreţuit rangurile şi decoraţiunile ca să rămii neatirnat, plinge astăzi prin fiii săi pierderea unui sprijin atît de scump, atît de rar în ţara noastră.

Scăparea unui popor, a zis înţeleptul Solomon, este în mulţimea oamenilor drepti, şi cel ce cîştigă iubirea oamenilor este dreptul. De ce oare patria doreşte unanim să fie mulţi ca tine? Prin ce mijloace oare ai cîştigat iubirea şi stima publică? Pentru că ai fost drept, pentru că ai fost generos, pentru că ai petrecut o viaţă fără pată, statornică în voinţa binelui şi neobosită în apărarea drepturilor ţerii, pentru că ai fost amicul poporului şi îndurător.

Adevărat popular, uşa ta a fost deschisă fără osebite

la oamenii de toate treptele, precum și inima ta la dorința de a vedea înfrățirea și unirea Românilor fărăosebire de Munteni și Moldoveni. De aceia ni-ai câștigat inimile, de aceia te plîngem și te vom plînge, de aceia se înădușă astăzi, la memoria faptelor tale, orice invidie își trage omul virtuos în viață. De aceia, în sfîrșit, rugăm pre Domnul Dumnezeu ce te primește în brațele sale ca prin frumosul exemplu al vieții tale bine plinite să ni însufle dorința de a te imita în fapte bune, în înfrățirea creștinească și în iubirea Patriei.

VI.

DEPUTATUL ȘI ALEGĂTORUL

sau fericirea Țerilor Romîne.

Scene

Într'un act și un tablou, compusă de Gh. Nicolaă, represintată pe scena Teatrului Național din Birlad; 1858, Dechemvrie 16.

Persoanele :	Actorii :
Deputatul	D. I. Vlădicescu
Alegătorul	Gh. Nicolaă
Fericirea	Ana Ivolschi.

Actul I-iū

Teatrul înfătoșază interiorul unei lăcuinți.

Scena I-iū.

Deputatul (singur și foarte îngrijat). Iată, în sfîrșit, am ajuns minutul dorit, timpul cel mai gingaș, în care fericirea viitoare a ȣerilor romîne atîrnă de la astă alegere, care alegere trebuie să fie făcută cu cuget și simț ade-vărat romîn; căci numai atunci țara-și are fericirea pentru viitor asigurată (pausă). Fericirea! Vai! Căci sînt mai trei secole și jumătate de cînd țara numai simte în realitate cuvîntul acesta! . . .

Alegătorul (între confus și obosit). Te-am găsit, în sfîrșit! Ce faci, frate! Te-am auzit chiar acum vorbind niște lucruri care m'aū spăimîntat de tot. . . Dar nu știu ce să crez. . . Poate le-ai citit în vr'un jurnal, căci numai acolo se fierb de-aceste acum, așa-î? Zi că-î așa, te rog. . .

Deputatul. Te înșeli, amice; eu n'am cetit decît în inima mea aceia ce ai auzit; căci aceste sînt scrise în inima fiecăruia care are inimă și sentiment adevărat românesc, nu numai în jurnale, cum îți place ție a crede.

Alegătorul (speriat). Ce spui, măi omule? Mai încet, te rog, iea seama cum vorbești lucruri care nici ar trebui să le ascuți tu care ești deputat și...

Deputatul (întrerupîndu-l). Dacă sînt deputat, sînt Român și, ca Român, nu trebuie să gîndim decît la fericirea țerii noastre, care ni-o reclamă să i-o recăpătăm, să i-o dăm înapoi, căci a avut-o... și din împrejurări...vai, a pierdut-o, pentru că ni spun bătrînii că pe timpul lui Ștefan-cel-Mare, Mihaî Viteazul și alți eroi ai Romînilor, ei pentru fericirea țerii lor și apărarea legilor ei își vărsa sîngele în șiroaie și țara, în răsplătire, li da aceia ce și nouă ni dă astăzi. Tot Românul, cum își vedea [moșia] mîntuită, se întorcea spre casă cîntînd:

Frunză verde de cicoare,
Ține, Doamne, pe cer soare,
S'ajung l' ale colibioare,
Ce se vād în depărtare.
C' acolo Romînc' așteaptă,
Toată ziua 'n cale cată,
Doară va vedea viînd
Dragu-î ce-așteaptă plîngînd,

și, cum o vedea, ea-î săria în gît de bucurie și începeau amîndoi iarași a cînta :

Frunză verde aiunică,
N'avem grijă de nimică,
Să trăim, mîndruța mea,
Mîndra vieții mele stea,
Să trăim, să ne iubim,
Pentru țară să murim.

Și apoi, spuîndu-î toate cîte au petrecut, bărbăția cu care se luptau în război, iarași cînta cu fală:

Nu e pizmă, neunire,
Nu-î urita nempăcare,
Ci e dalba fericire,
Care țara azi o are!

Alegătorul. Ce-î asta, măi frate? (În particular) Ei, a nebunit și pace! (Tare) Ce biiguiești tu mă: de te-a auzi lumea, te leagă, — pe legea mea! Îi vaî de capul tău! Dar asta n'ar face nimica pentru tine pare (*sic*). . . Dar noi pierdem averea și. . .

Deputatul. Cit pentru avere, n'ai de ce te teme: avem să facem legi innaintea cărora cred c'o să fim toți de o potrivă, cu toate că averea-î materialitate. Dar nu știi tu că strămoșii noștri, nu numai averea, ci și familia-și expuneau, ba și chiar viața și-au jertfit-o pentru țara lor, cînd i se amerința fericirea și cînd nu se respectau legile? Căci ce ni folosește averea cînd țara-î amerințată și nefericită? E ca și omul în lanțuri, osindit a muri de foame și să stea și închis într'o casă unde vede că totul ce e împrejurul-î nu reclamă decît serbări și banchete; cu toate aceste el n'are o bucățică de pine și puțină apă să-și potolească foamea și setea.

Alegătorul. Mă, tacî, pentru Dumnezeu! Se vede că ai călcat pe urme rele, orî ești turbat. . .

Deputatul (cu putere). Dar ai dreptate să-mî zici că sint turbat, pentru că în minutele acestea noi, deputații, trebuie să uităm totul, să ne uităm chiar și pe noi înșine și să nu lucrăm decît pentru asigurarea fericirii țerii și a poporului român, a cărora misiune noi sintem chemați a o împlini, și cu inime curate să strigăm: Fericirea și dreptatea să ni fie scutul de apărare în contra conrupției, vînzării și a desbinării, ca să putem zice cu fală că Românii știu să prețuiască și să păstreze pentru țara lor ce prin atîta vîrsare de sînge ni-au lăsat-o strămoșii lor. . .

Alegătorul (aparte). Ei, apoi am încremenit. Mă duc să dau de știre. . . Mi-am găsit bealeaua cu omul ista! A inebunit de tot, și pace! (tare). Vino-ți în simțiri, frate! Ce vorbești într'aiurea; orî ai pornit pe calea cea care, cînd pornește cineva, nu se mai întoarce?

Deputatul. Dar, pe calea înflorită unde nu întilnesc decît Romîni adevărați, sentimente nobile, amor patriotic, unde nu vîz decît fericirea țerii mele și unde n'aud de-

cit de dreptate vorbindu-se; unde nu visezi decît serbarea acelei zile care va pune capăt tuturor suferințelor bietei mele țeri, gonind ura, egoismul, desbinarea și corupția, care ne-au adus, atît pe noi, cit și țara, într'o stare vrednică de jale.

Alegătorul. Bine, așa este, adecă vreî să zic: așa a fost, și ce avem noi cu cele ce au fost? Știi vorba veche: ce a fost s'a trecut, și...

Deputatul. Și ce-a fi, om vedea, — știu, dar prea bine! să ne îngrijim că aceia ce va să fie, să fie bine pentru țara noastră. Asta e tot ce trebuie să ne silim a realiza, fiindcă acesta este scopul misiunii noastre ca deputați. Să lăsăm trecutul, care e înfiorător numai cînd ni-l amintim. Dar, căci în el nu găsim decît corupție, lingușiri, intrigi, abuzuri și alte multe rele ce nu trebuie să fie pentru memoria Rominilor decît niște vise rele și periculoase, — periculoase, zic, pentru că țara stă aproape de peire dacă nu se vor nimicnici de tot aceste molipsitoare boale.

Alegătorul. Bine, frate, eu văd că din ce în ce îți pierzi mintea. Tu trebuiești scăpat mai întăiu de astă molipsitoare boală care a molipsit mai toți Rominii și apoi, cit pentru țară, ce-î trebuie mai mult decît ceia ce are? Nu s'a guvernat de legi bune? Nu?

Deputatul. Cine-ți zice că n'a avut legi care nu trebuia decît a fi păzite cu sfințenie? Și, cu toate acestea, încă tot au trebuință de oarecare modifiția, așa că, și chiar de ar îndrăzni cineva să nu le păzească, să cadă supt pedeapsa ce i-ar dicta-o ele, fără cea mai mică pârtenire, iar nu cum a fost până acum. Că și chiar strîmbătatea ce făceau executorii ei, se lua ca lege bună și dreaptă. Și asta va putea numai atuncea să fie cînd interesul, egoismul, hațirul, lingușirile și personalitatea se vor depărta cu totul, cînd toți vom fi de o potrivă înaintea legilor, adecă fiecare să primim și plată și pedeapsă de o potrivă, după faptele și meritele noastre; și, cînd toate astea vor fi în realitate, atuncea numai vom putea zice: ferice de țara noastră, ferice de Romini,

că legile fac poporul fericit şi executarea lor asigură
 ٲerii pentru totdeauna fericirea. Iar, cît pentru molipsi-
 toarea boală ce dumitale şi altora ca dumneata li pare că a
 molipsit mai toţi Romîni, e deplina noastră însănătoşire.
 Dumneavoastră sinteţi bolnavi, dar nu socotiţi că veţi mai
 molipsi pe acei ce au zăcut-o şi, cînd erau aproape să
 moară, atuncia lacrimile ٲerii au ajuns până la cer şi,
 mila lui Dumnezeu, mai toţi ne-am vindecat bine, şi,
 de acum pentru viitor fi sigur că nu ne vom mai molipsi.
 Cît pentru mica rămăşiţă care o compui şi dumneata,
 ar fi mult mai bine dacă aţi urmă ca noi, şi să nu do-
 riţi decît aceia ce şi noi cu dreptul dörim. Căci numai
 atuncia veţi scăpa din letargia care în curînd are să vă
 omoare politiceste, fără să aveţi scăpare vr'unul în alt
 chip decît acesta ce vi l-am spus. Ei bine! acum ale-
 geţi sau moartea politicească, care-i viaţă fără viaţă, sau
 viaţa morală, viaţa dreptăţii, care e fericirea!

Alegătorul (aparte). Adecă viaţă fără viaţă e foarte
 rea, — bine zice el... (Începînd a se lumina), viaţă
 fără viaţă... (cu totul luminat). Nu! sau viaţă fericită
 cum zice el, sau moarte fizică. (Tare, cu entusiasm)
 Dacă e aşa, atuncia nu voi urmă alta decît aceia ce
 am auzit de la dumneata, şi-ţi spui în numele ٲerii mele,
 care de acum înaintea îmi va fi tot aşa de scumpă ca şi
 dtale, şi Dumnezeu mi-i martor dacă mă voi întoarce cît
 de puţin de la astă hotărîre, şi să dea Dumnezeu ca toţi
 deputaţii cari se vor alege să fie tot aşa ca şi mine acolo
 la Obşteasca Adunare!

Deputatul. Îţi mulţămesc, Dumnezeule, că ai ascultat
 ruga ce totdeauna n'am lipsit a ٲi-o depune la picioru-ţi
 şi ai mîntuit tot poporul romîn, care de acum au să
 lucreze pentru fericirea ٲerii lor. (Alegătorul şi alesul,
 căzînd în genunchi, strigă:) Să trăiască fericirea ٲerilor
 Romîne! Jos duhurile de partidă! Jos personalitatea!
 Țara este una! (apoi, tot în genunchi, cîntă:)

Dumnezeule prea-drepte
 Tu ce 'n ceruri lăcuieşti,
 Dumnezeule 'nțelepte,

Ce pe îngeri te-odihnești,
 Priimește jurământul
 Ce Rominii azi il fac,
 Li 'ntărește simțimintul,
 Să-l aibă de-acum în veac
 Și de-acum înaintea
 Fă dreptatea să iubim,
 Frăția și fericirea,
 Alt nimic să nu dorim!

(În minutul cînd se cîntă cele de pe urmă părți ale rugăciunii, urmează tunete și fulgere, se arată în fund Fericirea, îmbrăcată în costum fantastic, încinsă c'o eșarfă tricoloră și în mîna dreaptă ține cumpăna dreptății. Foc bengal. Tabloă.)

Fericirea. Rominilor! Rugăciunea voastră s'a primit la Dumnezeu, care mă trimete pe mine să vă vestesc că de acum țerile și poporul român au să fie fericiți! Fiți drepti și iubiți frăția! Și Dumnezeu va veghia asupra voastră. Păziți-vă de tot ce e rău, și mă veți avea pentru totdeauna pe mine cu voi!

VII.

Correspondența lui Mălinescu ca ministru.

I

Încă înainte de a fi ministrul lui Cuza-Vodă, V. Mălinescu primește oferta lui Massaloup, inginer, și a negustorului Joseph Heben, din 12 Maiu 1860, cu privire la o cale ferată.

Urmează proiectul lui Pacini, care, neprimind niciun răspuns de la Guvern, se îndreaptă către Mălinescu astfel, prin o a treia persoană:

Mon cher Monsieur Malinesco,

Je viens vous demander un petit service, et en même tems vous aurez l'occasion d'éclairer l'opinion publique, qui a si grand besoin d'être éclairée au sujet des injustices et des passedroits qui se font dans notre pauvre pays.

Il y a environ cinq mois j'ai envoyé au Prince, il est vrai (mais le Ministère a dû en prendre connaissance d'après ce que j'ai su par une personne étrangère au gouvernement), j'ai envoyé un projet de Banque Nationale, Industrielle et Commerciale, élaboré par Monsieur Pacini, banquier, ancien officier de la Marine, chevalier de la Légion d'Honneur. M. Pacini demande la concession de cette Banque. Cette Banque, une fois organisée, aura pour attributions: la construction des chemins de fer, l'exploitation des mines, la canalisation des rivières, la construction des routes, l'éclairage au gaz, en un mot tout ce que l'on a besoin de faire ici. M. Pacini s'engage au bout de 25 ans avec l'amortissement de toutes ces entre-

prises. Avec le projet Pacini, plus de douanes, plus de contributions, ni directes, ni indirectes, plus d'impôts d'aucune sorte.

Et que demande M. Pacini au Gouvernement pour nous doter de toutes ces belles et indispensables choses? Il demande une garantie de 4°/_o, quatre pour cent seulement. Trouvez-vous que cela soit assez beau pour le pays, assez avantageux pour le Gouvernement?

Et pourtant personne n'a fait attention, le Ministère ne s'en est pas occupé!...

Pourtant ils ont fait une belle chose: ils ont donné une concession, à qui? À un misérable taré, à un chevalier d'industrie qui a nom Bordelais! Pauvre pays, pauvres gens!.... (Neiscălit.)

II.

În alte hîrtii de familie am găsit procesul-verbal de constituire, la 3 Februar 1862, a „unui Institut de Credit Fonciar...”, pe baza liberei asociații a proprietarilor, supt autorisația Guvernului. Institutul acesta va emite obligații ipotecare, care se vor negocia cu valori publice și care vor fi supuse unui amortisment gradual în proporție cu capitalul, ce se va reconstitui pe fiecare an din rentele anuale, plătite de debitorii institutului“. Se alege pentru redactarea statutelor un comitet alcătuit din Ștefan Catargiu, president, I. Bălăceanu și G. M. Ghica.

Iscălesc: „N. Mavrocordat, G. Balsch, Constantin Gr. Ghica, Bibesco de Brancovan, Plagino, Ioan Aghe..., Gr. M. Stourdza, Ion Ghica, C. Filipescu, Kogălniceanu, I. Kantakuzino, N. Bibesco, A. G. Goleșco, Gr. Filipescu, L. Catargiu, Emmanuel Lahovari, St. D. Grecianu, Dimitrie Ghica, Gh. Costachi, I. E. Florescu, I. St. Sturza, B. Belu, P. Mavrogeni, N. Lahovari, M. Jora, Ioan Germani, C. Grădișteanu, I. C. Brătianu, Gr. Miculescu, G. B..., I. Slătineanu, I. Marghiloman, Maior G. Katargi, Gheorghe F. Lenș, Tache Grădișteanu, N. Kretzulescu, C. N. Brăiloiu, Constandin Cantacozino, N. C. Goran, V. Costescu, I. C. Smeu(?), G. Sion, Paulianu, I. Cezianu, Al. Moruz“.

Alt proces-verbal aprobă statutele și împuternicește comitetul a cere Guvernului întărirea; se vor putea ipotecă și *părți* de moșie; dobînda va fi 6°/_o; se poate cere, de la un șfert în sus de plată, degrevarea proporțională a moșiei. Cu acest prilej, mai încălesc: I. Docan, A. S. Petrescu, P. Rucăreanu.

III.

Cunoscutul emigrat de la 1848, Marin Serghiescu, „naționalul“, pomenit în „Scrisorile din exil“ ale lui Ion Ghica, scrie lui Mălinescu, pe vremea cînd el însuși avea de lucru cu Vlădica de Buzău, Filofteiū, căzut în demență.

București, 18 Iunie 1859.

Frate Mălinesco,

Ieri plecă și M. Sa Vodă: nu-l putui însoți, căci trebuie să mă întorc la Buzău, lingă Episcopul, ca să-l aduc aici spre căutare. Îndată ce am sosit, Vinerea trecută, am fost la Măria Sa. Stînd mai multe oare, i-am dat hîrtia. A cetit cu luare aminte, și a rămas foarte mulțămît. A doua zi, Sîmbătă, prinzînd cu Bolintineanu la Măria Sa, după masă a dat adresul Comisiei de l-a cetit Bolintineanu și—după adres—hîrțile dtale. Asemenea Bolintineanu a găsit propunerea-ți foarte bună. Măria Sa te stimă prea mult. Am primit prin Golescu scrisoarea, și am văzut ce-mî scrii. Am adus aminte Măriei Sale și Fălcoianului: din a Sa poruncă peste cîteva zile ie a sfîrșit numirea d-lui Maiorescu, căruia să-î arăți complimentele mele.

Frate Mălinesco, trimete, te rog, alăturata dupe adres, căci mîne ai posta rusească ce merge de-a dreptul la Iași.

Măria Sa s'a dus, prin Tîrgoviște, Cîmpulung, Pitești, peste Olt. În toate județele voiă să-l întovărășesc, dar este trebuință să mă duc la Buzău, atît pentru Episcopul, cit și pentru Dionisie¹, pentru care am stăruit lingă Măria Sa de l-a numit locotenent de Episcopie. Vezi că, pe de o parte, am pierdut o ocașie ce aveam să vorbesc mult cu Măria Sa, iar, pe de alta, fac un bine, ca să povățuiesc pe Dionisie cum trebuie să se poarte, --fiind mai cu seamă numit fără voința Mitropolitului. M'a însărcinat și Măria Sa a-î zice multe din parte-i în privința purtării sale.

¹ Romanò, viitorul episcop de Buzău.

Cind vei scrie la Iași, arată soră-tii amicalele mele complimente.

Salut pe toți fiii luminii din Comitetul central. Al tău devotat amic.

M. Serghiesco.

P. S. Îți voi mai scrie de la Buzău. Nu înțeleg pentru ce nu mi se mai trimete „Steaua Dunării“ de sint acum șese săptămîni. Scrie lui Cuparenko, care mi-o trimete tot la *Romînul*: sint primite pînă la nr. 104, Maiu 20, cu toate că lipsesc multe numere și pînă aci.

II.

Rămășițele corespondenței lui Mălinescu cuprind un act de o covârșitoare însemnătate: dovada legăturilor directe, și trădătoare, ale Mitropolitului Sofronie Miclescu, al Moldovei, cu Guvernul rusesc, printr'un cleric anume trimes pentru aceasta la Petersburg.

În *Istoria Bisericii* am arătat ce a motivat opoziția Mitropolitului față de politica bisericească, vădit încălcătoare, a Guvernului domnesc, politică pe care o poate scusa numai totala neînțelegere în această privință a patrioților din acea generație.

În Septembrie 1859 Sofronie își infățișa plingerile împotriva amestecului Cirmuirii în viața și averea mănăstirilor. În zădar. Sofronie găsi atunci drumul la Petersburg. Nădejdea ce i se dădu de acolo fu însă înșelătoare. Îndată veni fulgerătoare cuvîntare a Domnului, în Octombrie 1860, suspendarea și trimeterea la Slatina a celui astfel muștrat în public. Încă tot în Octombrie 1860 Kogălniceanu confiscă averile obștejițiilor, chinoviilor. Mitropolitul, pus supt cercetare, se supuse violenței, și demisionă, — poate și de frica dovezilor ce știa că fuseseră strînse împotriva lui¹.

Înnalt Preosfințite și mult milostive stăpîne.

Mai întâiu de toate cad la sfintele voastre picioare și vă rog să mă iertați că prin scrisoarea din 10 August trecut v'am fost făgăduit prin cea întâia postă trimeterea în copie a cererilor făcute aice prin jalube la 21 Iunie trecut și la care n'am fost următor din pricină că n'am putut cunoaște pozitiv atuncea gîndul Guvernu-

¹ L. c., II, pp. 307—8.

lui împărătesc, întru cît este a sprijini zisele cereri atîngătoare de jalnica stare de astăzi a Bisericii moldo-romîne și a religiei sale. Acuma însă, cînd pot a vă încredința pozitiv despre via și plina de rîvnă parte ce a luat Guvernul Imperial în această chestie, viû a vă aduce la cunoștință următoarele cereri, întemeiate pe plenipotența dată mie de Î. P. S. V., căruia tot odată i-am arătat că clerul romîn nu face asemenea cereri că este însetat de averi pămîntești, decît că el, avînd a *se bucura*, aceste să le întrebuițeze spre susținerea religiei și a Bisericii sale. Iată cererile:

1. Să se garanteze predominarea, neclintirea și driturile Bisericii ortodoxe în Principate, fără a îngădui vre un fel de reformă împotriva canoanelor S. Apostoli și a Sinoadelor Ecumenice.

2a. Să se restatornicească drepturile și puterea Mitropolitului și a episcopilor țerii, acele însușite de canoanele S. Apostoli, a Sinoadelor și Regulament.

3a. Să se aleagă fără întîrziere episcopiî eparhioți.

4a. Să se lase toate mănăstiriile în acel complex, în acea rînduială și cu acele drituri care sînt hotărîte prin Regulamentul Organic.

5a. Să se învoiască mănăstirilor Neamțului și Secului a zidi un lăcaș la una din moșiile sale din Besarabia care să fie cu drept de stavropighie și la care să fie tot acea rînduială așezată de prea-cuviosul părintele nostru starețul Paisie la Neamțul, de unde aû a fi și monahii petrecători, cariî să administreze averile sale de aice potrivit sfintelor canoane și dorinții fericitilor ctitori, spre înflorirea sfintei Biserici ortodoxe și a religiei în Principate.

6. Drepturile tuturor mănăstirilor din Moldova de a stăpîni averile sale din Besarabia să se restatornicească potrivit legilor Imperiului și potrivit acelor drepturi de care se bucură Locurile Sfinte de la Răsărit.

7. Drepturile mănăstirilor-chinovii Neamțul și Secul, în deosebî, și ale celorlalte locașe din Moldova în de

obștie, să se supuie hotărârii Conferinței evropiene ce are a fi, în temeiul protocolului XIII din 30 Iunie 1858, încheiat la Paris, de o potrivă cu drepturile mănăstirilor grecești.

Aceste sînt cererile mele, asupra cărora rezultatul este acesta. Cît pentru puncturile 1, 2, 3, 4, 6 și 7, s'aû scris cele de cuviință, atît la Constantinopoli, precum v'am scris și prin scrisoarea din 10 August, precum și ghegeneral-consulului din Principate. Iară pentru punctul al 5lea s'aû dat la Preasfîntul Sinod. Pe lîngă acesta, la 2 Septemvrie următor, chemat fiind la Ministeriul din Afară, și mergînd d. Dabija, i s'aû zis ca să-mi spuie aceste toate și că s'aû luat cele mai energice măsuri spre stavilirea răului de față și că noi putem a pleca ca să vă facem cunoscut toate aceste și Înnalt Preosfinției Voastre ca să vă liniștiți. După care toate îmi ieaû îndrăzneală a mă sluji cu cuvîntul îngerului către păstori: „Bucurie vă vestesc, care va fie la toată sfînta Biserica moldo-romină și vouă, păstorului“ ... Mai mult pot scrie:

La 4 a' următoarei am fost primiți la Luminarea Sa principele Gorceacov în audiență, carele, la rugămîntea făcută de a sprijini religia și Biserica și pe viitor, mi-a răspuns că niciodată va lipsi materialicește, iară sufletește zice: „Voi sînteți apostoli cari trebuie să o întăriți cu propoveduirea“. Mare cuvînt, Înnalt-Preosfințite Părinte! Cu aceasta încheind, vă fac cunoscut că noi cu ajutorul lui Dumnezeu și rugăciunile Înnalt Preosfinției Voastre, mine saû poimîne plecăm la Besarabia, de unde vă voi scrie ca să trimiteți pe cc. Iorgu la Carantină la Cărpineni, ca să-i pot arăta toate pe larg, — fiind al Înnalt Preosfinției Voastre cu totul umilit și supus fiu sufletesc și plecat rob

(iscălit) *Teofan ieromonah.*

P. S. Adaug iarăși a zice să vă bucurați, că mîhnirea Preosfinției Voastre s'a întors în bucurie.

1860, Septemvrie 6.

St. Petersburg.

Pe dos:

Dă, te rog, aceasta în mina fratelui Mălinescu și citește-î, de voiești, și epistola ce ți-am trimes.

C. A. Rosetti.

III.

La 12 Maiu 1861, Mălinescu, membru al Comisiunii Centrale din Focșani, era numit Ministru de Culte al Țerii-Românești, în Ministeriul lui Ștefan Golescu. Această numire se explică prin legăturile vechi și strînse ale lui cu Brătianu, Rosetti, Golescu însuși, Adrian și alți fruntași ai tineretului muntean.

Numirea lui Mălinescu e salutată între alții și de însuși Papiu Ilarian.

Domnul mieu,

Mai alaltăieri am sosit de la București. Nici cînd am trecut la București, nici cînd m'am întors la Iași, nu v'am găsit la Focșani. Înnainte cu o zi de sosirea mea la Focșani, dumneavoastră plecaseți spre Capitala României.

În săptămîna trecută sosind la Iași, cu bucurie aflăm cu toții că sînteți chemați la Guvern. Toată lumea liberală de aici se bucură și crede că numai prin acte energice veți scăpa situația. Primiți, vă rog, și felicitările mele, ale amicului dumneavoastră. Binevoiți a felicita din parte-mi și pe d. Golescu.

Lumea de aici așteaptă cu curiozitate cum o veți duce cu o Adunare atît de determinată în contra dumneavoastră, cu o majoritate de adversari atît de implacabili. Dar încă și mai curioasă este de a vedea ce veți face în cazul cînd o ați proroga sau disolvi? Dintre toate, amestecul diplomației străine în hotărîrea cauzelor țerii, pînă și a celor interne, umple de grijă inimile patrioților. Căci, întru adevăr, trebuie să ne gîndim serios unde ar putea să iasă țara cu acest amestec fără de încetare și fără de margini!...

Acum îmi ieaă voie de a vă vorbi și despre mine. Eă, precum poate știți, sînt împămîntenit după toate formele.

Acest pas l-am făcut ca, întru cât puterile m'ar ierta, să pot fi și eu mai de folos patriei mele. În poziția în care mă aflu ca jurisconsult¹, și cu oamenii de la putere de aici, cu cari am de a face, eu sînt condamnat la o nelucrare, la o inerție care mă stinge. În săptămînile trecute am fost la București, anume cu scop de a mă așeza acolo, neputîndu-mi aduce aminte că B. Catargiu are să ajungă la Guvern. Însă, după ce văzui pe reacționari la cîrmă, m'am grăbit a mă întoarce la Iași, și fără de nici-o ispravă. Acum sinteți dumneavoastră la Guvern. Iată ce aș dori, dacă se poate: său la Consiliul de Stat (se înțelege la timpul său), său la Curtea de Casație, său, cu deosebire și *în toată întîmplarea*, la Facultatea de legi din București, la care sînt posturi de profesor vacante.

Despre aceasta din urmă vă rog să vă informați de la d. Laurian, fiindcă știe mai de aproape cugetul mieu. Iată chipurile în care aș putea să scap de inerția de aici, și aș putea fi de folos. Dacă credeți și dumneavoastră, veți fi bun a lucra întru aceasta.

Frățească sărutare dumneavoastră și dlui Golesecu.

Iași, 16 Maiu 1861.

Al vostru amic

A. Papiu.

IV.

Se pare că, îndată după numirea lui Mălinescu, se iscă un foc la București și că lumea din acest oraș dădu vina pe ofițerii moldoveni. Probabil, că arsesse vre-o clădire bisericească, de vreme ce ministrul de Culte făcu raport Domnului, care era atunci în Moldova. Cuza-Vodă-î răspunde prin aceasta caracteristică depeșă:

Birlad, 29 Maiu 1861.

Mr. B. Malinesco, ministre des Cultes, Bucarest.

Il faut être plus réservé au sujet d'insinuations de la nature de celles que vous m'avez communiquées par rapport à l'incendie dont on soupçonnait les Moldaves. Je

¹ Jurisconsult al Moldovei.

ne pourrais jamais croire que des officiers supérieurs surtout aient jamais proféré une pareille indignité, mais Bucarest est un terrain fertile en absurdités et calomnies. Méfiez-vous. — *Prince Régnant.*

IV.

Primul-ministru al Moldovei după Kogălniceanu, Anastase Panu, se plînge, la 17 Iunie 1861, de atacurile ce-î aduce prin *Romînul* un prieten, C. A. Rosetti, care în manifestarea sa politică radicală nu ținea seamă de nicio prietenie:

Iași, 17/6 1861, 5 oare, 45 m.

D. Ministru de Culte.

Înnălțimea Sa mi-a ordonat a vă înștiința că în curînd va merge la București, cînd va regulă numirea pentru postul la vamă, de care îmi vorbiți. Binevoiiți a mă încunoștiința de toate lucrările ce faceți, pentru ca să fim în armonie. Am văzut cu durere că și însuși Rosetti vine a a mă ataca. Nu m'am așteptat la aceasta. Jurnalul lui diminuează presa romînă: lovitura ce mi-a dat este cumplită; nu m'am așteptat la aceasta.

Pano.

La 26 Iunie, Panu întreabă în chestia mănăstirilor închinete, pentru a ști care e peste Milcov situația arendașilor lor:

26/6 1861.

D. Ștefan Golescu, Președintele Consiliului Miniștrilor, București.

V'am întrebat cum stă chestia acolo a moșiilor mănăstirilor închinete. Sînt date în arendă? Cu ce forme? Ce condiție? Pe ce termen? La noi contractele au expirat an. Li s'au dat nouă condiții, pe care ei refuzîndu-le, s'au prelungit contractele pe un an încă. Anul a expirat. Călugării nu primesc condițiile acelea ce și an au refuzat; ei ar voi mai bine să dea o sumă de bani, poate și 30.000

galbeni, ca să rămiie în condițiile de mai nainte. Aceasta pe privia (*sic*) ca chestia fondului, fiind în tratație; să nu se prejudece dindu-li-se acum alte condiții.

Răspunde-mi, mă rog, de ce opinie sînteți, cît mai în grabă, căci noi sîntem în tratație.

Panu.

În chestia mănăstirilor închinat ca și în ce privește viața pe care o făcea opoziția noului Ministeriū muntean¹ Mălinescu răspunde cu telegrama ce urmează.

Ministrul era atacat tocmai din cauza lui Mălinescu și a lui Bolintineanu, socotiți ca revoluționari, mai ales în chestia agrară.

Terminul arenzilor expiră 1863, Aprilie. Arendarea licitațiune cu garanță neipotecată. Condiții folositoare Statului, niciuna. Egumenii după o dispozițiune erau îndatorați a da a patra parte. Știrbei i-a scăpat de aceasta. Consiliul este de părere ca și acolo să se dea în arendă până la expirarea contractelor de aici. Pentru bani, sînt de părere ca, dacă puteți, să luați, nu numai 30, dar și 300 mii galbeni. De prejudecări nu mai poate fi vorba: chestia este prejudecată în protocolul din Paris. Dacă vom fi în putere, vom prejudeca-o și pe aceasta ca și altele; de nu, toate le vor judeca alții! Aice chestia arendașilor se agravează din zi în zi. Nu mai cutez să zic M. S. nicîo vorbă. Ea este o clironomie rămasă, pe care voiū lăsa-o și eu altora precum am găsit-o. Din nenorocire nu este numai aceasta: pe fiecare zi se ivește cîte una. Dorm cîte trei oare în douăzeci și patru, une ori nici de cum: nămolul de lucrări este astfel, încît pare că nici le atinge ceva. La Cameră n'am avut până acum decît cite două interpelări înveninate. Cred că de acum vor începe a veni mai multe și mai furioase. Ieri am fost interpeleți și asupra budgetului. Mine, se zice că voiū fi asupra chestiei rurale, și nu știu mai ce. Totuși, cu toate greutățile, noi vom merge înaintea până unde vom putea merge, ca, cel puțin, să nu poată zice

¹ Ct. Xenopol, *Cuza-Vodă*, I, pp. 195—6.

nime că nu ni-am îndeplinit datoria. Seara bună sau buna dimineața, — căci sînt două oare.

Cu privire la lupta pe care o dădeau la București boierii, cu Barbu Catargiu și C. Ghica în frunte, pentru dărîmarea Ministeriului „revoluționar“, poate servi acest raport al lui Mălinescu către Domn, databil 18 Iunie 1861.

Petiția de care se vorbește a fost înfățișată la 11 Iunie: potrivit cu vederile lui Panu, care și el cerea Unirea deplină fără zăbavă¹. În ea era vorba și de o lege electorală mai liberă, și aceasta supăra peste măsură pe deputații din București.

Pentru întrebarea despre putința îndeplinirii Unirii fără Domn străin, v. desbaterile Comisiunii de la Focșani în *Proiect de Constituțiunea Principatelor Unite și protocoalele Comisiunii Centrale*, publicate de M. Kogălniceanu, I, Iași, 1861.

Principelui domnitor, Iași.

Catargiu², luînd cuvîntul asupra ordinei zilei, a atacat pe Ministeriu cu obișnuita-i violență, interpellîndu-l asupra chestiei rurale: de ce nu i se dă un sfîrșit. Ministeriul a răspuns că asupra chestiei acesteia sînt voturile Camerelor de a se întruni pentru a o deslega împreună și că acele voturi sînt trimise la Comisiune³ ca să se pronunțe, în sfîrșit că Ministeriul a scris chiar comisiunii ca să grăbească cu emiterea opiniei sale. În cît pentru acușățiile ce d. Catargiu aude că se fac Ministeriului de comitenții dumnealui și pe care dumnealui nu le crede, Ministeriul socoate că nu are nevoie de a răspunde la vorbe auzite, care n'aũ niciun temei.

D. Catargiu a făcut atunci următoarea propunere:

„Propunem a se da Ministeriului un termen de șese zile, declarînd că, sau să roage pe M. S. a da Camerei mijlocul cel mai putincios spre a se rezolva chestia proprietății înaintea închiderii acestei sesiuni sau că, la din împotrivă, orice Ministeriu ar mai încerca să prelungească soluția acestei chestii nu va mai avea pe

¹ Xenopol, *Cuza-Vodă*, II, p. 289 și urm.

² Barbu Catargiu.

³ Din Focșani.

viitor încrederea Camerei. Catargiu, D. Ghica, Plagino, Văleanu, N. Bibescu.

Primit de Adunare în sesiunea din 17.

D. Ghica mai interpelase înainte pe Ministeriul asupra bugetului. Și apoi a interpellat Știrbei¹ asupra următoarelor puncte:

1° Ce știre are Guvernul despre o petiție care se zice că s'ar fi subscriind, prin care se cere principe străin.

2° Din ce izvor este pornită subscrierea unei petiții prin care se cere Unirea supt principele Alexandru Ioan I. Răspunsul îl va da Ministeriul în sesiunea viitoare.

Mălinescu.

Încă de la 16 Iunie, Domnul telegrafiasse Ministeriului muntean asigurându-l de încrederea-i deplină. Ca mulțămire și pentru a da știri despre reducerea de patentă acordată Craiovei o jumătate de an după tulburările sîngeroase pe care tocmai legea patentelor le provocase acolo, scrie Mălinescu, dînd amănunte și asupra atitudinii, dușmane Domnului însuși, din cauza chestiei rurale, a lui Barbu Catargiu, marele zguduitor de Ministerie al timpului, agitator pentru Revoluția de sus. Prevăzînd un vot de blam, miniștrii întrebă dacă ei au dreptul de a pune în perspectivă disolvarea Adunării.

S. A. le Prince régnant, Jassi

Les paroles bienveillantes que V. A. a bien voulu m'adresser par la dépêche du 16 ont donné un nouvel essor à mon cœur, qui en avait bien besoin pour faire face à toutes les péripéties dont nous sommes assaillis. Nous sommes profondément reconnaissants à V. A. pour la confiance qu'elle met en nous: nous ferons tous les sacrifices pour la conserver. La promulgation de la loi sur la *réduction* a déjà produit son bon effet. J'avais communiqué par télégramme la dépêche de V. A. au préfet de Craïova. Voilà ce que M. Golesco vient de me dire après qu'il y est arrivé: „les commerçants, fermiers enver-

¹ Gheorghe.

ront directement au Prince l'expression de leur reconnaissance pour la réduction; ils sont tous dans la jubilation“.

Il en était bien temps. Le journal de la droite, dans son No. d'hier, publiait déjà que *V. A. se refuse à accorder la réduction*. Ceci coïncide singulièrement avec les interpellations violentes dans la Chambre, où M. Catargi faisait des allusions directes à la personne de V. A.

Entre autres il a cité les paroles de V. A. „que le vote de la réunion des deux Chambres arrivait trop tard, puisque l'Union était déjà accordée par voie diplomatique“, et que maintenant l'Union ne se fait pas, et **on** tient la question des paysans suspendue sur la tête des propriétaires, qui se trouvent dans le plus grand danger. Pourquoi le Gouvernement ne faisait-il pas, disait-il, émettre le vote par la Commission Centrale sur la réunion des deux Chambres, lui qui dispose de la majorité et qui a fait voter le suffrage universel ¹ en trois jours, etc., etc. Nous avons été sommés inviter de nouveau la Commission Centrale pour se prononcer sur les votes, ce qui plus est, de nous adresser à V. A. pour, etc., etc., comme ils disent dans leur proposition. Nous ne voudrions cependant à aucun prix mettre V. A. en jeu; d'un autre côté, dans le vote que la Chambre valaque a émis sur la réunion, elle disait bien qu'elle laisse toujours à V. A. d'apprécier quand le moment sera opportun. Nous prions V. A. de nous faire savoir au plutôt possible quel est le terrain sur lequel nous devons combattre: sur celui de donner notre démission, ou celui de dissoudre l'assemblée, dans le cas où elle nous donnerait un vote de méfiance plus prononcé, s'il est possible, que celui qu'elle vient de nous donner.

Nous accepterons avec le même dévouement l'une ou l'autre des deux alternatives que V. A. voudra choisir. En tout cas, nous devons presser la Commission d'émettre le vote, sauf à elle de se hâter ou non.

¹ *Sic!*

Cu privire la aceste lupte avem încă o telegramă a lui Mălinescu către Domn:

Ieri am avut o bătaie în Adunare. Ministeriul a susținut mai singur lovirea. Adunarea n'a voit să primească numirile membrilor făcute de M. V. în comisiunea de anchetă, ci voia ca membrii să fie numiți și de o parte și de alta. Ministeriul a susținut că ancheta trebuie să fie saū administrativă saū parlamentară. După o discuțiune de patru oare, a rămas că Guvernul să facă ancheta, liberă fiind Camera de a face în urmă alta dacă nu i-ar plăcea cea făcută de Guvern. Oratorii Dreptei, ieșind din chestie, ne-au atacat cu o violență extraordinară. Li s'a răspuns cu energie și demnitate. Răspunsul Ministeriului asupra aceluï punct a rămas fără replică. Nu ne îndoim că la cea d'intăiū ședință atacul se va reînnoi (șters: ori la ce împrejurare, noi ni vom îndeplini datoria pân' în sfârșit).

O singură greutate neînvinsă avem: banii ajung din zi în zi mai a nevoie în Cassă; arendașii, cu toate execuțiile ce li se pun, nu dau banii, și ei s'aū pus în măsură de a nu avea ce se lua de la ei; puținul ce aū este sechestrat, dar nu ajunge de multe ori a plăti a zecea parte din ceia ce datoresc. Fiscul pierde foarte mult, și de acum mult într'o lună nu va fi cu ce plăti nici lefile funcționarilor. Guvernul se va afla în cea mai tristă pozițiune și-a da nouă ocasiune a face pe d. Catargiu să strige: *La faliment!* Rugăm plecat pe M. V. ca să binevoiți a încuviința scăzământul cit se va putea mai curînd, dacă credeți că trebuie să se facă, căci mai pe urmă va fi prea târziu. Arendașii, prin execuțiile și sechestrele ce li se pun, pierd tot creditul, și cei mulți cad în faliment, încît, dacă mai tîrziu s'ar și încuviința scăzământul, nu li va mai fi nici lor, nici fiscului de vre un folos.

La 24 Iunie Camera munteană dădea, după propunerea lui Barbu Catargiu, vot de blam Ministeriului. Acesta lăsă să se ajungă la data închiderii Camerilor, care se face la 10 Iulie ¹.

¹ Xenopol, *Cuza-Vodă*, I, p. 196.

Mălinescu, „revoluționarul“, avea vederile sale — ce se pot desluși din fragmentele corespondenței — cu privire la legea electorală, pe care o lucra Comisiunea din Focșani. Proiectul ce ieși din desbaterile ei nu-i plăcu, fiind prea oligarhic; el cerea, cum se vede din telegrama următoare către Cozadini, un singur Colegiu cuprinzând pe toți proprietarii de pământ și înlăturarea censului pentru eligibili.

*D. Cozadini, membru Comisiunii Centrale,
Focșani.*

Proiectul electoral a făcut rea impresiune aice. Dupre calcule, mulți din cei cari aū drepturi astăzi nu vor avea cu legea propusă acum. Faceți toate chipurile a introduce amendamente: de a fi alegători toți proprietarii, de a fi un singur Colegiu și de a nu se supune la niciun cens aleși.

Se pare că depeșa următoare e răspunsul lui Cozadini, datat chiar din Focșani:

Les retards de notre rencontre ne sont pas de ma faute; le projet électoral est voté; quant aux articles, le vote général a lieu aujourd'hui; il n'a subi que peu de modifications quant au cens: les capacités sont électeurs et éligibles. Il serait trop long de faire son apologie. Pour moi, je le croirais plus défectueux qu'il ne peut l'être, s'il avait eu l'approbation d'une extrémité ou de l'autre; tandis que les conservateurs crient au suffrage universel, même gauche nous accuse aussi. Nous n'aurions pas même obtenu cela à la commission, si nous avions demandé davantage. N'oubliez pas que nous avons un centre gauche dans la commission, très prêt à devenir centre droit. L'essentiel était de faire représenter les communes à aucun prix, et pas même à deux degrés d'élection. Si nous avions tenté d'introduire les paysans en nature dans la Chambre, nous aurions fait, je crois, les affaires des conservateurs, qui veulent tuer le libéralisme chez nous par ses exagérations mêmes. Je vous souhaite une ténacité que je n'ai pas, mais qui produit seule le succès. Est-il vrai

que la Chambre valaque entame la discussion de la loi rurale?

Quand attendez-vous le Prince? Je veux partir sous quelques jours pour Jassy.

J'essaierai, mais réussir, c'est une autre affaire.

A vous de coeur.

Depeșa următoare e alt răspuns lui Mălinescu:

Les meilleures institutions peuvent ne pas réussir entre des mains corrompues; il s'agirait d'augmenter le nombre d'électeurs (*sic*) et de les chercher dans les intérêts sérieux du pays; il fallait, d'un côté, faire cesser la prépondérance des anciens privilégiés, de l'autre, écarter encore quelque temps les éléments ignorants ou dangereux. Cela a été le but des rédacteurs du projet. Il est possible qu'ils se soient trompés dans l'appréciation des forces vives et intelligentes du pays. Dans tous le cas, chiffre des électeurs de la propriété foncière est augmenté par l'admission des électeurs indirects; le cens électeurs des villes baissé à deux tiers, puisque une patente de 144 piastres suffit et, ce qui est l'essentiel, le quart des députés appartient aux communes rurales, qui les choisiront parmi les capacités admises sans justifier d'aucun cens. C'est quelque chose déjà, je pense; il faut laisser le reste à l'avenir, sans quoi on risque de compromettre et l'avenir et le présent, et peut-être de voir le passer la prépondérance et par la... diplomatique (*sic*).

Je vous fais les mêmes excuses. Je suis horriblement [fatigué]. Il m'était entr'autres matériellement impossible d'accepter. Je suis de plus horriblement fatigué de la politique, qui ne me rapporte que fatigues et déceptions: je suis plus prêt que vous ne pensez peut-être à me retirer complètement. On n'a pas la mémoire du coeur.

Pour vous mes sentiments sont invariables.

Din timpul scurtului său Ministeriū de Culte, Mălinescu a lăsat, într'un brulion, aceste rînduri, care alcătuiesc, de sigur, una din cele mai frumoase cuvîntări ținute de un ministru român al Instrucției Publice.

Domnilor,

Sînt abia patruzeci și mai bine de ani de cînd o mină binevoitoare, aruncînd un grăunte fecund într'un pămînt bun, a produs secerișul mînos de care ne putem bucura astăzi. Din douăzeci de învățăcei ai veneticului de atunci, astăzi nemuritorul Lazăr, putem număra 58.000 junî și june Romîne, cari învață a ceti și a scrie limba străbunilor noștri, și o mare parte din ei cultivă artele și științele. Ce progres! Sînt puține popoare care, cu mai multe mijloace, cu mai multă perseverință, și mai ales cu mai multă stabilitate în călăuzirea lor, să se fi putut bucura de o asemenea propășire.

Care poate fi cauza că, cu toate greutățile întimpinate, cu toate necurmatele prefaceri, putem încă să constatăm un progres însemnător, noi cari sîntem de mai multe sute de leghe departe de acele vetre focoase ale civilizației Occidentului, de unde se răspîndește lumina asupra celeilalte părți a globului? De unde vine că noi, Romîni, vecini cu bătrîna Sciție, am făcut un progres mai rîpede nu numai decît popoarele ce ne înconjoară, dar chiar și decît acei cari aveau, zicînd așa, numai să întindă mina spre a culege fructele civilizației? Cum se face că în alte părți Guvernele cu mare anevoință pot introduce școli și la noi sătenii înșiși, din toate părțile, cer a li se înființa?

Domnilor, la aceste întrebări este un cuvînt. Poporul romîn, iertați-mi expresia, nu este o pădure vergură, el e un parc, care odinioară a fost cultivat și apoi s'a părăgenit. Cum se descopăr căi romane și monumente antice pe pămîntul Daciei, de asemenea se află căile civilizației în limba și datinile poporului romîn. Cu puțină osteneală, grădinarul inteligent poate transforma pădurea aparentă într'o frumoasă grădină.

Dar, poporul romîn a fost odinioară civilizat, el nu are nevoie de un timp așa de îndelungat ca să producă fructe bune, cum ar avea un popor nou, căruia pentru întiași dată i s'ar înfige altoiul civilizației. Pentru a se

incredința oricine despre deosebirea fundamentală ce există între poporul român și între celelalte popoare din jurul său, compare-le unele cu altele; și au cine,—nu vorbesc de cutare pătură a societății: este puțină deosebire între oamenii din oarecare clasă, fie de orice națiune: mai mult sau mai puțin, ei au aceeași politeță,—ci, luând masa poporului și comparînd-o cu cea a vecinilor, vom afla datinile Romînului mai poleite, mai omenoase, într'un cuvînt mai cultivate decît ale celorlalți și supt oarecare punct de vedere o asemenea comparație chiar cu popoare mai înaintate decît noi n'ar cădea în desavantagiul Romînului. De aceea au și fost Romîni un timp îndelungat singurul post avansat al civilizației în mijlocul popoarelor ce îi înconjoară; ei a fost și caută să fie, dacă nu voiesc să piară, în fruntea propășirii popoarelor din Orient!

Fratele lui Mălinescu, care urmă școala militară din Turin, îi scrie după ieșirea lui din Ministeriul cele ce urmează, arătînd sentimentele de care atunci Italianii erau însuflețiți față de noi Asupra acestor sentimente și asupra legăturilor noastre cu Italia supt Cuza-Vodă se poate vedea vol. III din a mea *Istorie a literaturii românești*.

Cu privire la planul de revoluție romîno-ungară al lui Garibaldi se cuprind prețioase știri în ce spune un Italian care a petrecut cîțiva ani la noi în acest timp, ca profesor și publicist¹, Marc' Antonio Canini, în cartea lui, apărut la Paris, *Vingt années d'exil* (1869), supt iscălitura „Marco Antonio, ancien émigré vénétien“.

Pe cînd Cavour ar fi consimțit, în 1861, numai „a lua inițiativa unei mișcări pe Dunăre împotriva Austriei“², Canini se gîndise a face din „mulțimea (?) de Romîni cari se aflau în Sudul Italiei, ca desertori austriaci“ și cari „se înrolaseră în legiunea ungurească orî în alte corpuri“, „o legiune românească“, la care s'ar fi adaus și Romîni din Principate, „veniți, în mic număr, în Italia pentru a servi cauza libertății“; s'ar fi chemat și alții de acasă, și această legiune s'ar fi alipit la cea spaniolă, a lui Garrido, în vederea unității politice italiene³.

Canini merse la Garibaldi, îi oferi biografia lui, scrisă în romă-

¹ V. *Ist. lit. rom.*, III.

² Canini, *l. c.*, p. 167.

³ *Ibid.*, p. 183.

nește, și căpăta de la dînsul, în Aprilie 1862, o proclamație, datată Brescia, 10 ale lunii, o proclamație sentimentală către „popoarele Europei orientale“, ca „să-și scuture jugul, să-și cucerească libertatea“, „ridicîndu-se ca un singur om“. El crede că aceasta s'ar putea face mai ales dacă ar uita „discordia ce domnește între ele chiar, cu privire la organizația politică de stabilit în țerile lor“, „urile triste care au consolidat, multe veacuri, sclăvia lor“. Pentru a înlătura această greutate, el propune, „după biruință“, care se va căpăta „prin bună înțelegere tot așa de mult ca și prin vitejie“, — „o adunare generală aleasă prin sufragiu universal“: ea va „statornici hotarele noilor State, va crea un nou drept internațional“ pe baza acestor două principii: „Toate naționalitățile trebuie să fie respectate“ și „Fiecare popor trebuie să aibă toată dezvoltarea de care e în stare și să ocupe în lume locul ce i se cuvine“. Și proclamația mintuie cu aceste călduroase cuvinte:

„Dați-va mîna! Proclamați înaintea lumii frăția voastră, alianța voastră... Cu această condiție, biruința voastră e sigură în lupta ce se va porni. Popoare ale Europei răsăritene, vă trimet o salutare frățească în numele Italiei¹“.

Astfel deci amintesc propunerea pe care, încă în 1859, revoluționarii unguri o făcuseră Guvernului lui Cuza-Vodă de a-i sprijini în lupta lor pentru Ungaria liberă, în schimb pentru concesiuni mari — și foarte puțin garantate — ce se făgăduiau Romînilor din Ardeal², între altele limba românească în comitate și votarea liberă a dietei ardelenene asupra unirii cu Ungaria. Un N. Bălcescu crezuse în 1848 în această frăție, pe care o doriau și după 1859 liberalii, de la C. A. Rosetti până la romancierul Filimon.

Torino, 1862, Iuni 11.

Prea-iubite frate!

De cînd mă aflu aici n'am primit decît o singură scrisoare de la d-ta, adică aceia trimisă prin Gorescu, neștiindu-mi încă adresa mea. De atunci și până acum, deși ți-am scris de două ori, n'am nici cel mai mic răspuns sau știre, astfel încît îmi vine a crede că, dacă nu depărtarea d-tale de Focșani (după cum era vorba), este cauza acestei întîrzieri, apoi de sigur acele scrisori s'au

¹ Pp. 184—6.

² Ch. Kossuth, *Schriften aus der Emigration*, II, p. 232 (*Uricariul*, XIII, p. 319). — Răp. V. A. Urechîă a tipărit într'o broșură actele relative.

pierdut, pentru că timpul în care de ordinariu se poate aștepta un răspuns din țară a trecut de mult și eu, cum zic, n'am primit nici două linii. În nerăbdare, deci, de a ști cum te afli și dacă te afli încă la Focșani și tot de odată îndoiala că nici d-ta nu vei fi știind nimic de mine, am hotărît a-ți scrie una după alta, crezînd că astfel vor putea străbate până la d-ta măcar parte din scrisorile mele. În scrisorile trecute îți scriam că în curînd voi fi destul de pregătît să pot intra în școala de Bersaglieri, căci neștiința limbii m'a împiedecat de a face aceasta de cum am ajuns aici. Simpatia este mare pentru noi, Romîni, și ar fi fost și mai mare dacă nu ne-ar fi recomandat așa de rău cîțiva Romîni păcătoși cari s'au strecurat pe aici.

Mai toți Ungurii emigrați, cari au luat parte în campaniile cu Garibaldi și cari așteaptă începerea resbelului, ni arată nu mai puțină dragoste. Ei aspiră la o aliație romîno-ungurească („romano-ungarese“). De aceasta se ocupă foarte mult și Garibaldi. După cele ce văd, se pare foarte aproape începerea resbelului, și regret în tot minutul că și Polonii și Ungurii au să apară pe cîmpul de luptă supt stindardele lor proprii, afară de Romîni.

În una din scrisorile mele îți dam oarecare științi relative la acestea. Libertatea este mai multă poate decît în toată lumea. Poporul este foarte nerăbdător pentru începerea resbelului, și aceasta o manifestă în toate zilele și la toate ocaziile. Poporul în unanimitate sprijine fapta lui Garibaldi de la Brescia, contra Nemților. Sînt cîteva zile de cînd am serbat cu toții ziua Constituției piemontese, unde, pe lingă o inspecție făcută de însuși Regele garnisoanei de aici, care se urca la douăzeci și mai bine de mii, am avut ocazie să văd și să mă încredințez de entusiasmul și dragostea ce are acest popor minunat pentru armata și Regele lor. Între alte trupe, cînd au defilat Bersaglierii, cari sînt cei mai considerați din toată armata Italiei, în fața Regelui și a poporului, cre-

deam că se va prăbuși pământul supt mine de strigătele: „Viva i Bersaglieri, evviva il Rè“.

Pe aici speram că în curînd vom bea poate cafea prin Ungaria și la noi, unde are a se începe resbelul. Chiar trebuie să și fi ajuns oarecari misionari italieni pe la București. Ar fi bine să nu ne găsească nepregătiți. Era vorba aici de formarea unei legiuni romine, care, după înlesnirile ce ni se promit din partea Italianilor, este foarte ușor de a se face, și unde zice că ai fi fost propus d-ta, de cătră unii, și Magheru.

În toate scrisorile ce ți-am adresat, te rugam foarte mult să mă ajuți, cit de neîntîrziat, și măcar ori cu cit vei avea bunătațe, căci am ajuns să n'am ce minca și unde trăi, din cauză că tilharii din țară, cînd am pornit, mî-au promis că-mi vor trimete leafa pe fiecare trei luni înainte și acum, fiindcă lunile pe care mi-am fost luat leafa la pornire, aū trecut, și cînd le-am scris și le scriu necontentit, îmi răspund că să aștept să treacă trei sau patru luni și apoi să mă gîndesc la leafă, încît astfel sînt expus să ajung ca vai de mine. Mai ales că nici măcar nu sînt debarăsat de oastea lor, căci atuncî, după cum mi-aū promis însuși Rattazzi, ministrul, în considerație că sînt Român, mă va primi cu gradul mieū la Bersaglieri, dacă voiū fini cu succes școala de Bersaglieri, care în adevăr că e o școală poate chiar mai bună și mai practică decît ăcea de St.-Cyr din Franța, după noile perfecțiuni ce s'aū făcut de la războiul urmat în Italia și unde s'aū distins mult Bersaglierii.

În fine, frate, te rog mai fă și acum ce poți pentru mine, căci știi ce vra să zică într'o țară străină, unde n'ai nici un franc în pungă și nici credit măcar, căci ceia ce ai avut bunătațe a-mi da, abia mi-a ajuns de drum, să-mi fac uniforma, și să mă susțin trei luni, crezînd că apoi îmi vor trimete leafa iarăși pe trei luni înainte, după cum mi-aū promis.

Adresa mea este: *Via Dora Grossa*, nr. 10, piano IV.

În dorința de a te vedea și a te mai îmbrățișa, sînt al d-tale sincer iubitor

Mălinescu.

P. S. Ceia ce-ai avea bunătate a-mi trimite se poate trimite prin un bancher care are corespondență aici: numărându-î banii aceluia acolo, eu îi primesc la bancher aici.

Peste câteva luni plîngerile ofițerului din Turin erau auzite și de Domn, cum se arată în următoare scrisoare a ministrului Cristian Tell, care aduce și pentru V. Mălinescu oferta unui loc înalt în magistratură:

București, 10 Maiu 1863.

Frate Mălinescule,

Vorbiam adesea cu M. S. Domnitorul despre d-ta, și totdeauna l-am aflat în dispozițiuni foarte avantagioase despre lealitatea și devotamentul dtale pentru binele patriei. Totdeauna a fost dispus a-ți da probe despre sentimentele sale, probe palpabile, și nu ilusorii, dar împrejurările zilei nu i-aū dat pas a se gîndi cu stăruință la amicii săi. Aseară am primit scrisoarea d-tale cu data 28 Februar, pe care am cetit-o cu întristare de spre ceia ce privește pe cumnatul d-tale și pe fratele d-tale. Ardeam de nerăbdare până a vedea pe Măria Sa, și astăzi, găsind ocasiune favorabilă, i-am vorbit, și îndată a dat ordine generalului Florescu a regulă trimeterea lefiî fratelui d-tale într'un mod regulat. Tot odată a pus asupră-mi plăcuta însărcinare a te întreba dacă voiești să primești postul de membru la Curtea de Casațiune în locul dlui Mitică Rosseti, care a demisionat din cauza intereselor familiei, fiindu-î consoarta bolnavă. Te rog dar să-mi răspunzi, etc.

Amicul dtale

Chr. Tell.

Carierea lui Mălinescu supt Cuza-Vodă se încheie cu această telegramă, pe care Domnul i-o trimete la 7 Februar 1866, cu câteva zile înainte de cădere:

Telegramă.

Presentată la București, în 19/2, 1866.

Jassy.

Mr. Bas. Malinesco.

Je suis heureux de vous apprendre que la Chambre, sur l'invitation du Pouvoir Exécutif, vous a voté deux mille piastres par mois, reversibles à votre dame et à vos enfants.

Mes compliments affectueux.

Prince Cousa.

Dintr'o corespondență privată: scrisori ale consulului rus Giers și ale mai multor boieri.

Găsesc între hîrțile mele corecturile unei broșuri ce trebuia să apară acum zece ani cuprinzînd scrisori comunicate de o persoană care dorește a nu fi numită, și chiar a nu se arăta cine e corespondentul lui Giers, cu care consulul rusesc punea la cale combaterea Unirii și apoi nimicirea lui Cuza-Vodă.

Din deosebite motive, broșura n'a apărut. Ni se pare azi că nu mai am dreptul de a răpi publicității un material foarte interesant și plin de neașteptate revelații.

A. Scrisori ale consulului și comisarului rus de Giers.

I.

Bucarest, le 4 décembre 1853.

Dès mon arrivée à Bucarest je me suis entretenu, cher P. . . , avec Ch. Kotzebue relativement à ses affaires pécuniaires, pour lesquelles il veut recourir à votre obligeance. Vous trouverez ci-près les pleins-pouvoirs qu'il vous adresse pour toucher l'argent que les Cantacuzène doivent à sa femme.

D'après le compte que j'ai fait avec mes beau-frères, Grégoire doit à M-me Kotzebue 1.693 ducats avec les intérêts depuis le 1-er janvier 1853, et Léon 1.106 ducats, avec les mêmes intérêts. Il n'y a pas de lettres d'obliga-

tion, mais mes beau-frères reconnaissent la dette. Je crois cependant que, vu les circonstances critiques dans lesquelles se trouvent les affaires des Cantacuzène, il serait juste de ne pas leur demander les intérêts pour la dernière année.

Vous aurez appris par les bulletins les succès que nous avons obtenus dans la Mer Noire et sur la frontière du Caucase. L'affaire de Sinope surpasse tout ce que l'histoire navale nous offre de curieux; anéantir 13 bâtiments de guerre sans en perdre aucun de son côté est vraiment chose incroyable. La victoire près d'Achaltzia est encore très brillante. Dieu veuille que sur le Danube on en fasse autant.

Je ne puis pas décidément me débarrasser de la fièvre; ma pauvre femme, qui est ici depuis deux jours, est également souffrante. Je suis loin de m'amuser à Bucarest.

Adieu, cher... Mettez-moi aux pieds de Madame, et croyez-moi toujours

Votre tout dévoué ami:

Giers.

II.

Jassy, le 13 février 1854.

Vous avez bien raison, cher..., de me reprocher mon silence: c'est vraiment impardonnable de ne pas vous avoir écrit jusqu'à présent. La bonne volonté ne m'a pas cependant manqué, je vous l'assure, mais je suis tellement tracassé dans ma nouvelle position, que j'ai à peine le temps de songer à ma correspondance privée.

Je vous envoie ci-près une lettre pour mon frère le jurisconsulte. Vous pourrez le trouver au Département de la Justice: imaginez-vous que j'ignore son adresse!

J'espère que mon frère vous sera de quelque utilité dans votre affaire.

Nous sommes avec le Haut Commissaire¹ depuis quelques jours à Jassy. Voici les changements que nous avons cru devoir opérer au Conseil Administratif: la Vestiarie est confiée à Theodoritza Balsch, Coco [Stourdza] devient Postelnick, Mavroyény passe au Culte, Étienne Katargy au Département de la Justice, et le Ministère des Travaux Publics² a cessé d'exister.

Et, rose, elle a vécu ce que vivent les roses:
L'espace d'un matin!

Quant aux nouvelles du théâtre de la guerre, je n'en ai pas d'intéressantes à vous donner pour le moment; j'espère qu'il n'en sera pas ainsi au bout de deux ou trois mois et qu'avec l'assistance divine nos braves feront des prodiges! Plus l'Europe Occidentale s'acharne contre nous, et plus la chute de l'Empire Ottoman devient certaine: c'est là ma ferme conviction. On veut mettre à bout notre grand Souverain, qui n'a qu'à mettre en jeu les immenses ressources matérielles et morales dont il dispose, pour confondre nos ennemis.

Votre frère P... est toujours à Bucarest, mais il est faux qu'il soit entré, comme on le raconte ici, dans le corps des volontaires. Il s'intéresse toujours extrêmement au sort de ses compatriotes³, qui se sont déjà en partie soulevés contre le joug ottoman. P... se porte, grâce à Dieu, très bien, malgré l'extrême agitation que lui donnent toutes les péripéties de la question d'Orient.

Adieu, cher..., soyez heureux dans la poursuite de la malencontreuse affaire qui vous amène à Pétersbourg, et revenez-nous un moment plus tôt.

Votre tout dévoué

N. Giers.

¹ Turc.

² Creat de Grigore Ghica.

³ Grecii.

III.

Bucarest, le 4/16 octobre 1858.

Me voici depuis plus d'un mois, cher . . . , dans ma nouvelle résidence, où je me débats comme un malheureux contre toutes les difficultés que j'ai la chance d'affronter au début de ma nouvelle carrière dans les Principautés. Je suis d'ailleurs assez satisfait de la situation des choses en Valachie, où tout se passera probablement assez convenablement, malgré les énormités que contiennent les dispositions prises à Paris, et qui ne m'ont été connues qu'après mon départ de Constantinople. J'aurais bien voulu vous voir maintenant pour causer un peu avec vous sur les affaires moldaves, mais je ne pourrai me procurer ce plaisir que dans quelques semaines, car jusqu'à là les affaires nécessitent [le] plus ma présence en Valachie. Je vous serais cependant très obligé si vous vouliez bien me communiquer du moins par écrit votre opinion sur la marche à suivre en Moldavie. Que pensez-vous de la nouvelle Caïmacamie? Je crains que nous ne nous laissions trop tirer à la remorque pour la France dans cette question, qui a un intérêt plus particulier pour nous. Je n'ai pas hésité de faire part de cette crainte à Pétersbourg, mais cette observation pourrait y arriver trop tard.

Avez-vous réussi, cher . . . , auprès de D. dans l'affaire qui m'intéresse dans ce moment plus que jamais, car ma bourse se ressent extrêmement des frais énormes que m'occasionne mon installation à Bucarest? Je suis tellement aux abois que je me décide de recourir à votre obligeance pour vous prier de me procurer un emprunt d'un millier de ducats, que je m'engage à restituer *dans six mois*, et même beaucoup plus tôt si je parviens à encaisser quelque partie de la dette que j'ai à recevoir des beau-frères et du cousin. Vous savez que je suis exact et que surtout je ne suis pas homme à abuser de la complaisance d'un ancien ami.

Plagină me fait entrevoir le plaisir de voir bientôt votre frère à Bucarest; j'espère que nous réussirons à le retenir ici pour quelques mois. En attendant, saluez-le bien cordialement de ma part...

[Știri despre d-na de Giers.]

Agréez, cher . . . , les compliments les plus affectueux

de votre tout dévoué:

Giers.

IV.

Bucarest, le 5 juin 1859.

Il y a bien longtemps, cher . . . , que je ne vous ai donné signe de vie, mais je suis sûr que vous appréciez équitablement les motifs de mon silence et que vous ne doutez pas des sentiments d'affection que je vous porte. La plume devient d'ailleurs aussi paresseuse lorsqu'on a trop que trop peu de choses à se dire. Vous devinez donc que j'ai souvent pensé à vous en traversant les différentes phases de cette question des Principautés, sur laquelle nous nous sommes si souvent entretenus dans des conversations intimes. L'épreuve actuelle est sous tous les rapports dure pour ce pays et, s'il la passe sans encombres, on pourra vraiment crier au prodige.

Cela prouverait que gouvernants et gouvernés ne sont pas si dénués d'esprit de discipline qu'on le croit généralement.

Nous attendons ici aujourd'hui l'illustre Prince dont vous nous avez gratifié; je ne me prononce pas sur ses qualités gouvernementales, mais, franchement, je trouve qu'à sa désinvolture on ne devinerait jamais en lui le chef suprême d'une nation de cinq millions d'habitants!

Que fait votre frère P. . . . , que nous avons attendu ici pendant tout l'hiver? Est-ce vrai qu'il est devenu plus maigre que moi? Je me rapelle qu'il m'a fait demander un jour par Staal ce que je penserais de son entrée dans

l'armée roumaine. Bien que je vienne un peu tard avec ma réponse, cependant je vous prie de lui dire qu'il est difficile d'exprimer une opinion à ce sujet tant que le sort de ces pays n'est pas réglé par l'accord des Puissances. Il est bien entendu que j'en excepte la Porte et l'Autriche. Et, à propos de cette dernière, que pensez-vous de ses faits d'armes en Italie? Pour ma part, je ne doute pas un instant du résultat de cette guerre.

Je vous supplie, cher . . . , d'user de votre influence sur le cousin D . . . pour me faire rembourser la dette dont vous connaissez mieux que tous l'origine. En cas de non-réussite, ce qu'à Dieu ne plaise, renvoyez-moi, je vous en prie, le billet d'obligation que je vous ai remis à Constantinople et qui est signé par son frère M . . . , entre les mains duquel se trouve l'original. Il faut que je songe sérieusement à mes affaires, car la famille augmente et la fortune diminue.

[Afaceri de familie.]

Adieu, cher . . . ; agréez les compliments affectueux

de votre tout dévoué:

Giers.

Mes amitiés à votre frère.

V.

Bucarest, le 31 juillet 1859.

Le dernier courrier m'a apporté, cher . . . , à la fois vos deux lettres du 21 juin et du 18 juillet; aussi, malgré la proximité de la distance qui nous sépare, notre correspondance est soumise à des difficultés et des irrégularités dunt on ne pourrait se faire une idée dans des pays civilisés.

Mais, bien que surannées, vos nouvelles ont procuré toujours du plaisir, et j'espère que vous continuerez à m'écrire de temps en temps.

J'aurais peut-être partagé votre manière de voir à

l'endroit de ces pays si je ne voyais dans tout ce qui s'y passe un obstacle à l'influence autrichienne, qui allait prendre racine d'une manière très commode sans le contre-coup assez violent que lui ont porté les incidents qui se sont produits ici depuis la double élection. L'imbroglio actuel, a, sans doute, ses inconvénients, mais ils ne sont pas sans remède, tandis que l'influence autrichienne est le plus grand danger que je connaisse pour la politique traditionnelle que nous poursuivons dans ces parages, et par conséquent pour la chrétienté orthodoxe elle-même. Rappelez-vous seulement de la conduite de l'Autriche à l'égard des chrétiens de l'Empire Ottoman et de la Grèce, et vous serez, sans doute, de mon avis.

La paix de Villa-Franca a surpris tout le monde et n'a satisfait personne: l'avenir démontrera jusqu'à quel point Napoléon a fait là une bonne affaire pour lui. Pour ma part, je suis très content que cette paix soit venue nous tirer d'une situation embarrassante; notre intimité avec la France aurait pu passer par de dures épreuves, si la chère alliée devait se servir d'éléments impurs pour le succès de ses armes, ce qui, à mon avis, n'aurait pas manqué de se produire si la guerre se prolongeait et se généralisait.

La survivance d'Ozenow, dont vous me parlez, m'aurait, sans doute, convenu, mais on obtient rarement ce que l'on désire; quant au Département Asiatique, il n'en est plus question.

On tient malheureusement à me garder ici encore pour quelques années.

Mais arrivons à la malencontreuse affaire de Dmitry. Je ne manquerai certainement pas de réclamer officiellement l'argent qu'il me doit, mais pour cela je dois rentrer en possession de son billet d'obligation qui se trouve entre les mains du cousin Michel. Or, pour recevoir ce billet, je dois restituer à Michel sa quittance, et c'est précisément ce papier que je vous ai remis avec ma

procuration à Constantinople. Rappelez-vous-en, cher P..., et fouillez bien dans les portefeuilles: peut-être y trouverez-vous ce chiffon de papier qui m'est si nécessaire.

Quelle nouvelle avez-vous de P...? On me dit qu'il est parti malade pour l'étranger.

Je vous serre cordialement la main et vous prie de croire à l'affection bien sincère de votre tout dévoué

Giers.

VI.

Bucarest, le 28 août '59.

Cher P... Votre lettre du 14 de ce mois m'a confirmé malheureusement la triste nouvelle que j'avais depuis quelques jours de la mort de votre excellent frère. Vous connaissez trop l'amitié que je portais au défunt pour douter de la part sincère que je prends à votre malheur. Je garderai, croyez-le-moi, le souvenir le plus précieux de nos relations intimes qui ont duré plus de 18 ans et qui ont été basées sur une parfaite conformité de principes, d'idées, d'opinions politiques et de tout ce qui peut cimenter l'amitié. J'ai un excellent portrait de P..., qu'il m'a donné l'année passée à Wurzburg: il est d'une ressemblance frappante! Pouvais-je penser alors quel prix acquerrait bientôt pour moi ce portrait!

Je vous remercie de la restitution de la quittance de Michel, qui me permettra d'obtenir bientôt l'obligation de Dumitry et de réclamer officiellement le remboursement de mon argent. Je suis bien fâché que le cher cousin me pousse à cette extrémité.

Un de ces quatre [matins le Prince Couza va se trouver régulièrement installé dans les deux Principautés. J'espère qu'il cherchera à s'entourer un peu mieux qu'il ne l'est aujourd'hui. Selon la décision des Puissances, il

se rendra à Constantinople pour faire son salamalek au Grand-Turc!

Agréez, cher P..., les compliments affectueux
de votre sincèrement dévoué;

Giers.

Plagino, ainsi que sa mère, se trouvent encore à l'étranger.

J'attends ma famille dans une quinzaine de jours.

J'ai eu le plaisir de recevoir votre lettre et je m'empresse de vous répondre que la requête au... partira demain de Scoulény. Dans trois jours nous n'aurons plus un seul soldat en Moldavie. Je pars demain de grand matin. Adieu, cher P..., gardez-moi un bon souvenir et comptez sur l'amitié

de votre tout dévoué:

le 1 Septembre 59.

Giers.

Vous savez, sans doute, que l'Empereur a refusé les quatre points.

B. O scrisoare a Caimacamului Moldovei Toderiță Balș.

Jassy, le 4 juillet 1856.

Cher ami,

Vous avez sans doute appris tout ce qui s'est passé ici; vous devez concevoir le désir et le besoin que j'ai de vous entretenir. Veuillez donc, cher ami, vous rendre aussitôt à Jassi, car vous m'êtes nécessaire, autant que vos bons conseils.

J'embrasse la main à la cousine. J'espère qu'elle ne m'en voudra pas de ce que je vous arrache d'après d'elle.

Veuillez me mettre aux pieds de la charmante madame Aglaé, et embrasser de ma part mes gentilles nièces.

Votre ami dévoué

Th. N. Balsche.

C. O scrisoare a lui Arsachi, fost ministru al lui Vodă Stirbei, membru în comisiunea de la Focșani.

Bucarest, ce samedi, 26 mai.

Ayant trouvé le projet de loi rurale, dont j'ai eu l'honneur de vous parler dernièrement, tel que je l'avais préparé pour le présenter à la Commission Centrale, je prens la liberté de vous le transmettre ci-joint. La présentation n'a pas eu lieu en 1859, pour des raisons qu'il est inutile de raconter ici, et l'année suivante un nouveau comité, dont j'ai fait encore partie, s'est arrêté au projet qui est aujourd'hui en discussion à la Chambre. Je vous prie seulement de ne pas faire aucun usage pour le moment de mon projet. A onze heures j'aurai l'honneur de passer chez vous et nous en parlerons.

En attendant, je vous prie de vouloir bien agréer l'assurance de ma haute considération.

Arsaki.

D. Scrisori ale lui Alexandru S.

Jassy, 28 août [1857].

Mon cher Alexandre,

J'ai beaucoup d'affaires aujourd'hui et puis je travaille depuis près de 24 heures à tout ce dont mon père me charge et à mes tracasseries plus ou moins personnelles. Ainsi deux mots à la hâte à cause de la gravité des circonstances.

Il est venu aujourd'hui un ordre pour procéder à l'élection de deux évêques épiscopaux (*sic*) en qualité de titulaires et d'occupants définitifs des sièges diocésains. Le mode prescrit est le même qui a été en usage jusqu'ici. Nous voilà donc régis par deux principes électifs; quelle confusion d'idées! Leur élection sera subordonnée, quant à l'époque où elle s'effectuera, au désir du Métropolitain, que *nous cajolons*. L'élection des députés a manqué

être suspendue. Vogoridi avait écrit, dès qu'il avait reçu l'injonction d'aviser à de nouvelles élections dans le délai de 15 jours, que ce délai lui paraissait insuffisant et qu'il demandait une prolongation. La Porte lui répond qu'ayant télégraphié à Paris, elle a obtenu une prolongation éventuelle qu'elle subordonne à son appréciation pour lui faire produire ou non un effet. L'ordre était, facultatif. Aussi n'en avons-nous pas usé. En attendant, les séparatistes sont fort mécontents. P. Balsch écrit à Coco en date de ... (?) jours déjà: „s'il n'y a pas majorité abstenons-nous et protestons“. Il écrit hier soir à Vogoridi que Mr. Basile Stourdza, envoyé avec une mission extraordinaire, relativement aux élections, à Tébécoutsch et pour y contenir le zèle de l'administration, afin qu'il ne dégénère en excès, ne serait guère impartial lui-même; qu'en conséquence il proteste puisqu'il ne peut comprendre le revirement opéré dans les esprits subitement qu'en l'attribuant à son influence et à l'exercice des pouvoirs dont il est investi.

Les listes se sont faites ici; comme vous savez, tout le monde *est* inscrit et tout le monde *inscrit*: cette dernière mission est partagée par Skéletti, par Vogoridi, par les comités, par les agents extraordinaires des élections: on nomme ainsi onze ispravniks provisoires à cet effet. Le doyen d'âge et de rang préside le Collège électoral. Voilà pour les principes.

Quant à l'application, c'est qu'une fois inscrit, jusqu'ici il n'y a plus de radiation. L'agent se plaint de l'insertion de quelques noms qui n'ont pas qualité de figurer sur les listes, de l'insertion par eux: de Hourmousaky, qui n'exerce pas depuis trois ans la qualité électorale d'avocat qu'il prend; de l'inscription de quelques étrangers, tels que Monsieur Argyropulo et votre beau-frère, mon homonyme. On ne radie pas! Le Métropolitain communique au Caïmacam la demande du clergé de radier Sohupan¹ sur la base qu'étranger d'origine, il ne saurait jouir

¹ Arhimandritul Sohupan.

des droits réservés au clergé indigène, car, ainsi que cela résulte d'une disposition réglementaire, le chapitre de l'indigénat n'est pas applicable au clergé. On confère le droit au Métropolitain de résoudre le litige, en l'engageant à se conformer aux lois en vigueur. Il est vrai que le clergé a déclaré s'abstenir en masse, si l'on portait atteinte à ses prérogatives comme clergé indigène. Le découragement des séparatistes est au comble. Ils ne peuvent même plus s'entendre pour arrêter une mesure en commun, car ils se sont débandés: Istraty et les uns dans les districts, Basile Ghika et Costino¹ à Bucarest. Toutefois ce dernier tâtera le poulx aux électeurs de Fokshany, qu'il considère comme fort malades.

Coco² seul est ici sur la brèche, avec cet homme qui ne devrait avoir qu'un nom..... du terrestre séjour, tant il est inepte, Théodore Balsch. Le revirement dans les esprits est dans tous les districts. Les séparatistes ont à peine l'espoir de voir trois ou quatre districts se prononcer pour eux. Voilà ce qui se passe dans les classes du clergé et des propriétaires les plus grands. Les autres classes marcheront à l'aventure, à moins qu'elles ne marchent vers le Gouvernement... Il y a dans ce mouvement des esprits une large part à faire à l'entraînement, qui est inhérent à notre nature. Nous nous laissons pousser par les courants contraires; c'est l'action après la réaction. Il y a aussi la prédominance des apparences sur le fond, car enfin tout cela, quelque inattaquable que me paraisse l'action du Gouvernement au point de vue purement moral, c'est-à-dire sous le rapport de la loyauté et de la fidélité aux modifications de Bucarest, ne me semble pas être très conforme à l'esprit politique de la Porte, qui parle dans ses instructions de droits imprescriptibles, qu'elle cherche à sauvegarder, en même temps qu'elle est jalouse de voir effectuer sincèrement les élections moyennant l'application de tous les cas identiques.

¹ Costin Catargiu.

² Sturza?

Quoi qu'il en soit, le tableau que je vous ai *succinctement* tracé est fidèle. L'on ne saurait plus douter du voeu qu'émettra l'assemblée moldave, à moins de circonstances imprévues. En Valachie on exclut des listes, non pas les unionistes, non pas les séparatistes, mais... les partisans de Bibesco et de Stirbey. Qu'en résultera-t-il sous le rapport politique, je l'ignore.

Les voeux fussent-ils uniformes et identiques entre les deux pays, seront-ils sanctionnés par le Congrès? C'est là la grande question. J'ai mes opinions là-dessus, et vous les connaissez. Je viendrai vous voir après les élections, et même quelques jours après, bien entendu, si toutefois on me donne des chevaux sur une ligne où le Gouvernement, se trouvant aux prises avec un entrepreneur ancien et un nouveau, n'a pour le moment que le nombre de chevaux nécessaire à son service particulier. Je vous embrasse de tout coeur et vous prie d'agréer l'assurance de tout mon dévouement.

A. S.

Jassy, le 6 avril 1859.

Cher Alexandre,

La fameuse nouvelle Siléon, consignée dans la dépêche de Bucarest que je vous ai lue, dès le jour de votre départ, est devenue une bien grosse affaire gouvernementale. Un supplément au Moniteur moldave du 3 avril renferme ce qui suit :

Le soir de votre départ il y a eu illumination. Dans les discussions du soir où la publication du bulletin a eu lieu, beaucoup de personnes en prenaient le contenu comme dénotant une solution définitive de la conférence, ou une résolution de se passer de l'avis de la minorité qu'on maintiendrait par l'organe de la Russie dans l'impossibilité d'intervenir. Que voulez-vous qu'on fasse, me disait-on, dans une troisième conférence? Elle n'est plus

possible. Je sentais, en effet, qu'à moins de ne pas vouloir tenir la question ouverte jusqu'à l'entente ou à la déclaration de guerre au sujet des affaires d'Italie, on ne pouvait imposer à la minorité du congrès non plus l'avis de la majorité, fondé sur un nouveau principe, qu'elle serait libre de discuter, d'admettre ou de rejeter (car il n'est pas dans ce cas question de cela), mais, tout simplement, une infraction évidente à l'une des clauses de la Convention, rendue pour tous obligatoire dès le 19 août et à la modification de laquelle les deux Puissances formant aujourd'hui la minorité du congrès ne veulent point souscrire. C'est au milieu de ces discussions, où je m'escrimais à démontrer que la nouvelle gouvernementale pouvait être vraie, mais qu'elle ne pouvait, néanmoins, avoir d'autre portée que celle d'un incident, d'une phase de la discussion sans caractère définitif, que je reçus de Paris, le ⁵/₁₇ avril, une dépêche datée du 16, ainsi conçue :

„Double élection reconnue purement et simplement par cinq. Adhésion des autres réservée; — instructions nouvelles demandées. Troisième séance ajournée jusqu'à réponse. Congrès fin avril.“

Au fond de cette dépêche il y a bien une *reconnaissance*, et même par l'Angleterre, ce qui est immense.

C'est ce mot qui fait penser ici que la seule faculté accordée à la minorité consiste à adhérer à cette reconnaissance, comme à un protocole ouvert à l'assentiment des Puissances qui voudraient ultérieurement y souscrire. Mais il faut faire la part de deux choses : 1. Que c'est mon bonjouriste habituel qui me l'adresse et qu'il n'a pu écrire que sous l'influence, et d'après les impressions qui ont dicté la dépêche gouvernementale. 2. Que la situation au milieu de laquelle le dissentiment a surgi au sein de la Conférence, était d'autant plus tendue, qu'à cette même époque, les négociations relativement aux affaires d'Italie ne présentaient d'autre perspective que celle d'une formalité devant nécessairement me-

ner à une déclaration de guerre. Cette situation s'est de beaucoup améliorée depuis cette époque. L'agent m'a dit que le Gouvernement venait de prendre l'initiative d'une proposition de désarmement général de toutes les Puissances, après quoi seulement elles se présenteraient en Congrès. On peut, je crois, ne pas douter de l'accueil qui sera fait à cette proposition, et l'on doit reconnaître que, selon l'entente qui sera établie pour l'Italie, la question des Principautés, aujourd'hui ajournée, dépendante de nouvelles instructions, astreinte à une nouvelle discussion, pourra changer de face bientôt, si, pour d'autres motifs, on n'est pas intéressé à faire la guerre. Je crois savoir que la Porte est résolue à envoyer des instructions identiques à celles qui ont précédé jusqu'ici et qui émanaient d'elle.

Je vais vous en tracer de mémoire un petit extrait.

Par la première de ces pièces, l'Assemblée voit dans le fait de son ouverture par le Prince, qui s'est rendu dans son sein, un indice de la pratique sincère du régime constitutionnel, lequel de même que l'Union constitue la religion politique de la Roumanie. Elle rappelle que la souveraineté locale est non seulement reconnue en droit, mais qu'elle a reçu une sanction nouvelle par la théorie, qui a été plus tard admise, des faits accomplis, à l'occasion de la consécration de la double élection.

Elle reproche au ministère l'immoralité des élections des députés.

Elle lui reproche encore la dissolution de l'Assemblée précédente, fait auquel elle attribue les retards survenus dans l'organisation du pays.

Elle exprime l'espoir que le Prince, dans le but de hâter l'assimilation des institutions des deux pays, condition nécessaire de l'Union, saura faire cesser le désaccord qui a régné entre les Ministères des deux pays. Elle se réjouit de ce que le Prince, en qui se personnifie l'Union, prend en mains la défense de cette cause; elle conçoit de nouvelles espérances sur la base

de cette promesse solennelle et déclare que sans l'Union *pas de salut* pour la Roumanie. La seconde pièce, est aussi curieuse que conçue au point de vue d'un constitutionnalisme rigoureux, qui en affaiblit les conclusions.

Le système constitutionnel, y est-il dit, est la loi politique du pays. Il est plein et entier et doit même (*sic*), sans entendre tous les préceptes, tous les dogmes qui y sont ailleurs rattachés, quand même ils n'ont pas été inscrits dans la Convention: ainsi, d'une part, les Ministres sont responsables; d'autre part, l'Assemblée jouit du droit de pétitions, d'enquête, d'interpellation et de doléance (ces divers droits me paraissent contestables, quelques-uns dans le principe, d'autres dans leur généralisation). Partant de là et examinant au point de vue constitutionnel les actes d'Épourache [Iepureanu], on cite les actes incriminés que vous connaissez. On y ajoute deux faits que j'ignorais: l'un, la suppression de la taxe des Juifs. L'autre, la suppression de la participation du Métropolitain aux actes du Département du Culte, intervenue, paraît-il, sous le motif que cette participation était contraire à la liberté des cultes proclamée par la Convention, mesure qui a été, non seulement arrêtée par une voie extra-légale, mais a encore eu pour effet d'annuler *le vœu du Divan ad-hoc* pour l'existence d'une religion dominante. (Voilà, donc, la théorie de vœux, bons au mauvais, rendue obligatoire.)

Toute cette énumération des actes Épourache se termine par cette appréciation: que, loin de s'opposer *au principe* de la plupart de ces mesures, l'Assemblée en désapprouve la forme et l'inconstitutionnalité (que Épourache doit être heureux de cette absolution quant au fond!).

Reprochant enfin à Épourache, non plus les actes législatifs ou administratifs, mais politiques, on lui reproche d'avoir parlé du passé, de bottes, et de bottes, et de talons rouges, mais pas assez du présent. Ainsi il n'a pas entretenu l'assemblée *des conditions de l'existence poli-*

tique de la Roumanie, ni *de la convention télégraphique* de la Turquie et de l'Autriche, faite en vertu d'une *violation* de la souveraineté locale, ni *de l'acte du Danube*, ni des *protestations* antérieures du Gouvernement intérimaire à ce sujet, ni de la destination et des conditions de l'emprunt de France, ni du sort réservé à la *Constitution Radoucano*. On fait un crime de la dissolution de l'Assemblée précédente; on fait la guerre sur le terrain *des élections*, spécialement pour les collèges, d'une célébrité triste, mais proverbiale, de Bessarabie, et l'on conclut à la mise en *accusation* des ministres *qui ont participé aux actes incriminés*. (Cela implique tous les ministres depuis l'an dernier jusqu'à l'époque actuelle.) Les questions de chiffres sont abandonnées aux commissions spéciales. Voilà donc ce fameux travail, absurde comme toute [chose] défendue par les bonjouristes. Maintenant que j'en ai fini avec ce qui peut vous intéresser, arrivons à ce qui m'intéresse.

En premier lieu, je vous rappelle qu'avant la dissolution possible de l'Assemblée le projet de la Cour de Cassation lui sera soumis sous peu, qu'on s'entend avec la Valachie pour des amendements identiques et que le projet dès lors ne subira plus de retard dans son exécution, que Jean est enfin plus qu'assuré de recevoir une destination pour Fokshany. Ainsi, pour tenir la promesse que dans cette éventualité vous m'avez faite, il est, peut-être, temps d'empêcher que la majorité de votre conseil ne s'engage envers quelque autre.

Pentru schimbarea Ministeriului din care făcea parte Iepureanu pe chestia generalisării impozitului funciar rural și numirea la 27 Martie a Ministeriului Ioan Ghica, v. Xenopol, *Cuza-Vodă*, I, p. 74 și urm.

Vienne, le 10 juin 1859; Hôtel Empereur Romain.

Cher P...,

Depuis le jour où j'ai quitté notre poète à Galatz, ce poète, devenu maintenant prosateur (car je l'ai quitté

écrivait, non plus dans la langue des Dieux, mais dans celle des simples mortels, des lettres à sa chère cousine, la Princesse Régnaute), ce poète vieilli maintenant et courbé sous le poids des affaires, luttant vainement contre le désordre de l'administration, révisant les projets émis par votre cousin pour l'accroissement de la prospérité commerciale de Galatz, aboutissant, néanmoins, à l'impossible et se consolant, enfin, de l'absence des moyens nécessaires pour appliquer ses plans variés et gigantesques, par une correspondance, plutôt anecdotique et bavarde, que sentimentale, ou raisonnée au fond, avec une femme, qui s'appelle la Princesse; depuis ce jour où j'ai quitté la *cara patria*, sans autre regret que celui d'avoir laissé derrière moi un petit nombre de parents et d'amis, que je reverrai bientôt, avec plaisir, j'ai fait un voyage très-agréable en compagnie de la princesse Dragoutinsky, Dolgorouky d'Odessa et de la princesse Potoska, avec lesquelles j'ai lié bonne connaissance, provoquée par mes conversations avec ces dames, portant sur mes anciennes relations avec des membres de la société russe de Paris. D'emblée donc, franchise et confiance réciproque, voilà ce qui a caractérisé nos relations de peu de jours. Mais, pendant que je cheminais vers Vienne, il y a eu quelques incidents nouveaux en Italie, que vous verrez dans les journaux. La garde française a beaucoup souffert, et Napoléon, sans l'arrivée de Mac-Mahon, créé à cette occasion maréchal et duc de Magenta, aurait été fait prisonnier. Il suffit de vous dire que Leclerc a été tué tout près de Napoléon pour vous montrer combien les Autrichiens se sont bien battus et que Espinasse (pas confondre avec le Ministre de l'époque de la promulgation de la loi de sûreté), ce général qui avait, pendant la guerre d'Orient, risqué le sort d'une partie de l'armée française dans les marais de la Dobrutza, a également été tué. A l'heure qu'il est, Milan est évacué par les Autrichiens, qui résisteront fortement en s'appuyant sur leurs forteresses du Mincio et de l'Adda. La

Prusse et l'Angleterre épient le moment de proposer leur médiation et en saisiront la première occasion qui leur paraîtra favorable.

Mais revenons à notre pays et, en attendant que nous puissions juger jusqu'à quel degré la fixation de notre sort futur est indépendante de considérations plus générales, question qui ne manque pas d'importance et de gravité, sommes-nous devenus plus sages, circonspects, plus méthodiques, plus modérés et plus positifs dans la voie du progrès qu'à ces seules conditions nous pourrions parcourir sans danger? Je sais, mon P. . . , combien les opinions et les sentiments qui vous avez de tout temps manifestés en ce sens, sont profonds et sincères. C'est à cause de cette conviction que je m'adresse à vous, particulièrement, pour vous prier de me renseigner, avec l'esprit judicieux qui vous caractérise, sur le degré d'amélioration dénotée depuis mon départ dans les tendances du Gouvernement et de la Commission Centrale. Ce qui aurait pu me faire supposer que ces tendances sont moins provocatrices, ou plus modestes, c'est une dépêche de Négry, que j'ai vue à Galatz, et selon laquelle le Sultan aurait signé, il y a dix jours déjà, l'iradé d'investiture, fait qui peut survenir, au risque pour la Turquie de perdre toute autorité morale dans les Principautés et qui placerait celles-ci en dehors de la Convention et dans l'alternative, ou de l'anarchie, ou de l'arbitraire du Hospodar, ce qui mènera également et fatalement à l'intervention qu'il s'est agi d'éviter jusqu'ici. N'oubliez pas, en effet, que le protocole des cinq Puissances est tout entier là, sur la double nécessité d'écarter des éventualités fâcheuses et d'assurer l'application de la Convention. Or celle-ci sous les auspices actuels ne me paraît pas applicable. Si cet avis, qui, sous divers motifs, me semble être généralement partagé dans les Principautés, est fondé, la Conférence se serait donc trompée une fois de plus! La première fois, en nous accordant, dans les circonstances présentes, le droit

d'élire le Prince; la seconde en faisant consacrer une illégalité et une erreur électorale!

Je doute que la dépêche de Négry soit fondée sur le véritable état des choses. La preuve en est que Bulwer dissuade la Turquie de conférer l'investiture et qu'on s'occupe en ce moment de neutraliser une ville où la conférence pourra se réunir, y compris les plénipotentiaires des États belligérants. Faites-moi le double plaisir de tenir ce dernier point comme confidentiel et d'en écrire seulement un mot à mon père, en lui faisant la même recommandation. Je désire que cela ne soit pas connu en dehors de nous deux. En tout cas, rationnellement, il ne m'est pas donné de croire à l'avenir politique de Cousa. A l'intérieur, il nourrit tous les partis de fausses espérances, les encourage tous, tour à tour, et les surexcite; il provoque à la Commission Centrale, par le choix de Mühlis-Pacha et d'autres encore, non plus le voeu simplement, mais la réalisation de l'Union, un seul Ministère, une seule Chambre, avec le choix d'un Leuchtemberg, et offre de donner sa démission une fois ce choix effectué et reconnu. Il continue d'entretenir les paysans dans l'espoir d'une modification radicale de leur sort, et ceux-ci, en ne voyant pas cet espoir réalisé, sont ou découragés ou surexcités par nos propagateurs des maximes de Proudhon, avec la différence, que, chez nous, ils substituent au droit au travail le droit à l'oisiveté; il élève le recrutement à un effectif supérieur au chiffre stipulé dans la Convention, en se passant de l'autorisation de la Porte et, de la sorte, il place une partie de la population dans la position d'émigrer en Turquie; il mobilise la milice de Moldavie et la transporte à Ploesty, sans que nous sachions, nous, dont la position actuelle est garantie par toutes les Puissances, quel est notre ennemie et le motif pour lequel nous en aurions un. Et, tandis qu'à Jassy il a eu une entrevue avec le général Glapka, il soutient à Constantinople que la formation du camp de Ploesty a pour but la répression de troubles éventuels en Valachie.

Voilà, mon prince, ce qui se passait et se disait à Fokchany, ou s'y préparait à la date de mon départ. Vous m'avouerez facilement que ces conditions, réunies à toutes celles qui dérivent d'une administration en désordre et de l'absence de toute idée sage d'organisation intérieure, ne sauraient, en principe, concorder avec un état de choses normal, ni fonder une situation durable. Rationnellement, cet état de choses ne saurait être, à mon avis, considéré que comme un mal transitoire, auquel on n'a pas encore obvié.

Cousa est donc un fait, dont la consécration en droit n'est pas encore survenue; mais aussi, il faut le reconnaître, un fait dont la nation (passez-moi ce mot à la mode!), qui (*sic*), livrée aux luttes des partis et aux chances du scrutin, par lassitude, par erreur, par défaut de conscience des devoirs qu'impose le principe de l'élection bien entendue, a contribué à le créer, se trouve aujourd'hui, elle-même triste, silencieuse, effrayée de son propre ouvrage, et en redoute d'autant plus les conséquences, qu'elles ne pouvaient toutes être prévues, dès l'origine, et qu'il ne lui appartient plus de remédier par la voie légale, la seule salubre, aux maux auxquels elle s'est exposée....

23 avril 1860.

Mon cher Alexandre,

Depuis votre départ, j'ai été à trois reprises à Jassy, pour quelques heures, à chaque fois. J'y allais chercher quelques nouvelles et quelques distractions; enfin, une compensation de ma solitude. Eh bien! chaque fois j'ai éprouvé l'effet contraire. Je revenais le coeur serré et tout gros d'indignation. J'ai voulu entr'autres céder à une pressante sollicitation de mon père pour son éternelle affaire et, dans ce but, j'ai dû chercher à parler au Prince. N. Docan était chez lui deux heures avant mon

arrivée; lorsqu'on m'a annoncé, moi qui ne voulais lui communiquer que quatre phrases, il ne m'a pas reçu. Décidément je lui porte sur les nerfs, mais il est vrai de dire que, à mon tour, j'ai cédé à la demande de mon père, pour ne pas paraître y mettre de la mauvaise grâce; mais j'ai prévu le résultat.

Le reste du monde marche à la dérive. Chacun est plus rigoureusement constitutionnel, quant à la forme, que jamais, et également insouciant du fond de toute chose. Coco joue un jeu effréné ou infernal; il appelle cela, sans doute, être rouge; cela doit en effet donner des couleurs que de gagner et de reperdre à la veille de la St. Georges 5.000 ducats; c'est ce qu'on assure qu'il a fait; aussi était-il d'une humeur massacrant hier avec moi.

Étienne Catargy, qui, à votre départ, était, je crois, chargé de former le Ministère, après avoir essayé d'accomplir sa mission l'a, depuis plusieurs jours, résignée entre les mains du Prince. Cogolnitzeano lui a succédé dans l'entreprise, et la formation d'un ministère sous ses auspices est presque certaine; on n'attend que la lecture du rapport sur le compte-rendu et le vote de la Chambre sur la même question pour lui confier l'administration du pays. On dit, je ne sais si c'est par une plaisante ironie, que Ionesco sera Postelnic et Boginka à la Justice; Négry est arrivé et restera trois semaines en Moldavie, quoiqu'il ne soit plus à Jassy. En examinant, au fond, ce qui se passe, et jusqu'à ces complications récentes résultant de la prolongation de la crise, qui maintient une foule d'intérêts en suspens et le pays sans administration, de cette impuissance de tous les partis à prendre et à conserver le pouvoir, il est impossible de n'y voir pas un système ou une idée préconçue et arrêtée chez Cousa. C'est celle de supprimer totalement l'Assemblée comme rouage conventionnel. C'est Cogolnitzeano qui est l'homme du coup d'État... Il cassera l'assemblée s'il n'a sa majorité; de la sorte la cassation précéderait le départ du Prince pour Constantinople. Si,

au contraire, il parvient à établir un accord avec elle, le fait ne précéderait point l'entente directe du Prince avec la Porte et les ambassadeurs. Toujours est-il, je crois, que Cousa est libre, dès à présent, de choisir le moment où il accomplira cet acte; s'il le retarde, c'est, il me semble, par pure coquetterie de libéralisme et pour laisser mieux s'enraciner chez les libéraux mêmes la conviction que le système actuel est défectueux et impuissant. Aussi bien qu'a-t-il à craindre, et quelle autre considération le retiendrait dans cette voie?

Intérieurement, rien. L'on dira que le régime constitutionnel et l'Union sont des vœux inséparables de l'amélioration du sort de la Roumanie, et l'on protestera en des termes et avec des principes tels que le fond même de cette protestation pourra faire excuser aux yeux des hommes de bon sens l'acte de Cousa. D'autres, moins outrés, rechercheront, au défaut d'institutions, *des garanties morales* dans le Gouvernement et dans les hommes qui le composeront, et poseront, peut-être, comme conclusion que Cousa n'en présente pas suffisamment. C'est possible, mais ce n'est pas probable; on n'osera pas poser cette conclusion, et ce qui prouve justement que les principes libéraux sont sans racine dans le pays, c'est que ceux qui les professent, en en abusant quand on le leur tolère, sont les premiers à courber la tête devant le pouvoir qui anéantirait ces mêmes principes. Coco, — rouge; Cogolnitzéano conservateur et homme de coup d'État; Hourmousaky, Théodore Ghika et d'autres qui, à l'occasion de l'accusation contre Épouran, lui reprochent, dans leur rapport sur le compte-rendu, des choses qui, considérées sous le rapport politique, peuvent, tout au plus, être adressées au chef du ministère d'un État indépendant, — voilà toute la Roumanie.

Elle se résume en ces mots: contradiction et non-sens; partant faiblesse et impuissance. Cousa n'aurait donc rien à craindre de l'intérieur. À l'extérieur, si la question d'Orient devait prochainement surgir, le coup d'État pré-

sumé pourrait devenir l'occasion de l'ébranlement de toute chose chez nous. Mais, si l'explosion générale n'était pas prochaine, en ce cas *tout incident* qui viendrait compliquer une situation, embarrasser les Puissances, jeter le trouble dans ce qu'elles considèrent être les conditions générales de l'ordre, et même de l'ordre apparent dans un pays, ne serait-il pas écarté par elles? Pour faire fructifier, d'ailleurs, un tel incident, il faut plus qu'une occasion produite par des faits insolites et par la torpeur des partis; il faut un homme d'esprit, qui sache la saisir, qui ait l'appui à l'extérieur, et plus tard qui puisse réaliser véritablement de bonnes intentions, se basant, non plus exclusivement sur la volonté nationale d'un pays qui ne sait ce qu'il veut, mais sur l'accord et sur la conciliation des intérêts politiques ou collectifs des Puissances, avec la manifestation des vœux légitimes, des vœux pratiques du pays. Mais où est cet homme d'esprit? Pour ma part, je ne le vois pas. Cousa, encore une fois, n'a rien à craindre d'aucun côté, et il réussira, selon moi, à réaliser un bien relatif pour le pays, sans courir aucun danger pour sa position.

Il y a eu à l'Assemblée deux pièces curieuses, mises en circulation depuis la réouverture. Coco, pour ne pas me les remettre, m'en a caché l'existence, et je les ai parcourues par hasard, un instant, entre les mains d'un député. Ce sont: un projet d'adresse, en réponse au message du prince, de convocation et d'ouverture, et, enfin, le fameux et laborieux rapport, si long à paraître et si court dans son exposition.

Pentru aceste împrejurări, retragerea, la 3 April 1860, a Ministeriului Iepureanu şi constituirea, la 3 Mai, a unui Ministeriū Kogălniceanu, în adevăr şi cu Bojinca, v. Xenopol, *Cuza-Vodă*, I, pp. 150—1.

E. O scrisoare despre răscoala din Iaşi (1866).

Cher ami,

Je suis *désolé* de savoir le *grand tyran* indisposé. J'espère que ce ne sera rien. Ta lettre, on me l'a remise

hier, et j'ai eu toute la journée un mal de tête fou: je suis resté couché toute la journée...

Tu me demandes des détails sur l'échauffourée de Jassy. Les faits simples et tels qu'ils se sont passés, sans parler des influences étrangères, auxquelles les uns les attribuent et que les autres nient, sont ceux-ci. Les maladresses du Gouvernement actuel, telles que: changement d'une grande partie des officiers moldaves de la garnison de Jassy en officiers valaques et finalement la nomination de Golesco comme préfet, avaient donné le prétexte aux aspirations séparatistes de Jassy, lorsque l'arrivée des deux membres de la Lieutenance Princière est venue mettre le comble à l'irritation. On disait que les Valaques les voulaient *forcer* à se déclarer pour l'Union, dont ils ne voulaient pas. Des réunions se sont faites pour déclarer qu'ils ne voulaient plus de l'Union, et *les plus modérés* n'admettaient l'Union qu'avec un Prince Étranger, avec la Cour de Cassation, l'École Militaire, etc., etc. à Jassy.

Constantin Mourouzy, qui vient d'arriver il avait quelques jours, a profité de ces dispositions, parcourant les réunions, les rues mêmes, excitant à la révolte, et monta la tête à Roznowano, et surtout à sa mère.

À un de leurs divers meetings, les consuls de Russie et d'Autriche ont assisté et ne se sont nullement gênés de faire la propagande séparatiste. Nounoutz¹ se voyait déjà couronné sous le nom de Nounoutz Ier et ne se gênait pas de répondre à ceux qui lui faisaient quelques observations, qu'il céda à la *vox populi*. Le 3 avril, à l'église on ne voulait rien moins que le proclamer Caïmacan de Moldavie, Prince même (son mot *ça me va, ça me va*, qu'il a dit à ceux qui lui en ont fait la proposition, lui est même resté, et on l'appelait Nounoutz Ier Ça me va). Le Métropolitain est sorti à la tête de la foule avec les habits pontificaux et la croix en main, pour

¹ Nunuță Roznovanu.

le porter au palais et demander au nom du peuple à la Lieutenance Princièrè sa retraite et porter à sa connaissance la nomination de Roznowano. Dès ce moment, les pierres ont commencé à pleuvoir sur les troupes, dont plusieurs hommes ont été blessés. Deux pair (?), après avoir tiré en l'air, ont été obligés de reculer. Enfin, après les sommations faites pour Davilla, sur qui on a tiré de la maison Roznowano, les troupes ont commencé à donner pour tout de bon. Le Métropolitain a été très légèrement blessé; trois ou quatre hommes ont été blessés sur la place de la Métropole, et plusieurs blessés. Jusque-là ils étaient dans leur droit, car, ou bien ils devaient tirer, ou bien battre en retraite et laisser l'émeute maîtresse de la rue. Le peuple a été dispersé en quelques minutes, la porte de Roznowano enfoncée et tout ce qui était dedans arrêté. Mais alors ont commencé les charges dans les rues, même les plus éloignées du théâtre des désordres, et là des faits inouïs se sont produits. Il y a eu 33 morts, dont les 25 au moins étaient des malheureux qui, dans des quartiers écartés, se trouvaient dans les rues pour leurs affaires. Les soldats s'amusaient à sabrer et à tirer sur qui ils voulaient. Enfin je sais bien qu'une troupe lancée est difficile à [retenir] et à ramener, mais ces soldats sont des bêtes brutes, qui fuiraient devant une baïonnette irritée, mais qui n'ont pas de frein lorsqu'ils n'ont rien à craindre; et les officiers sont de jeunes maladroits, qui pour la plupart avaient perdu le tête.

Voilà pour l'émeute. Quant au plébiscite, vous en savez autant que moi. Ils ont voulu, à la suggestion (?) de la France beaucoup, et un peu à celle de l'Angleterre, faire un fait accompli. Réussiront-ils? Cela me semble bien impossible, surtout maintenant que les conférences sont de nouveau ouvertes.

13 avril.

Georges.

**F. Un memoriu românesc către un om de Stat engles
— de V. Mălinescu (?) —.**

May 21st, 1857.

My Lord,

Aware of the sympathies which you have shown for the Danubians. I venture to address you at the present moment in their behalf, in the character of an Englishman who has visited the country, become interested in it, and promised numerous friends there to do what I could for their cause, especially on the forced absence of all the Roumans, called home at present by the elections.

After promising to consult the Danubians as to their desires and giving hopes that the final decision of England would be in accordance with them, the British Government, without waiting for the result of enquiry, have come to the decision to join with Austria and with Turkey to reject the demands of the Principalities to be united and to continue them as heretofore in subjection to separate Hospodars.

Although the chief and true reason for the decision is the desire felt at Constantinople to lean to Austria and conciliate Turkey, the reason assigned is that the union of the Principalities would lead to the erection into an independent kingdom, which, like that of Greece, would be ready to make an onslaught upon Turkey, and would not fail to become the tool or the ally of Russia in any future war.

I have already endeavoured to combat and refuse such assertions in the limited field opened to me in the last „Edinburgh Review“. The example of Greece applies in no wise to the Principalities, the people of which have demonstrated over and over again (more especially in 1820) their total want of sympathy with, or similarity to, the Greeks. The Greeks are either the foes or the flatterers of Turkey, often both. The Roumans deprecate

being ruled immediately by the Turks, because the turkish administration is arbitrary and corrupt and stupid, always in the hands of ignorant and venal men, in every respect behind their age, and inclined to deny rather than fulfil the requirements of those christian subjects. But they prefer the suzerainty of the Sultan and the turkish political connexion to all others, and are anxious to prove a faithful bulwark of Turkey against all aggression from the North.

They desire the Union, not for the purpose of shaking off turkish suzerainty, which, if confined within the limits prescribed by the treaties, is not, either onerous or humiliating, but to get out of the old rule of Hospodarale administration, which has for a century and a half sold, robbed and enslaved, impoverished and depopulated the country. They know perfectly well that, if the government continue as heretofore separate at Jassy and at Bucharest, power must fall into the hands of the same boyard party, which knows no other than the old mode of government.

They have, indeed, an exemple before them. Some months back Stir Bey (*sic*) was removed from the Principedom of Wallachia, and the duty of replacing him as well as the Hospodar of Moldavia fell exclusively to Mr. Colquhoun, the British consul. He has been twenty years in the Principalities, cannot be wanting in knowledge or experience. And yet his choice of Alexander Ghika in Wallachia and his recommendation of M. Balche in Moldavia proved failures of the worst kind. The government installed and the Ministers named by one as by the other, have proved as imbecile, as corrupt and as Russian, as under the worst and most dependent Hospodars of the present century. Their rule has been more tyrannical and rapacious than that which they displaced. Their nepotism and incapacity are by none more forcibly admitted than by our consul himself.

Judging from the past and from the exemple under

their eyes, the Roumans can too unmistakably prejudge the future. They know that, if the nomination of the future Hospodars rests with the Porte, the prize will fall to the highest bidder. Whilst, if it be left to England or to France, ignorance and weakness will in Paris or London have the same result as avarice and corruption at Constantinople. Indeed no doubt seems to be entertained that the choice of the Powers, England, being leagued with Austria, must fall upon Bibesco, of whose six years administration from 1842 to 1848 they possess such flagrant records.

I have had frequent conversations with the most intelligent and independent men, both of Wallachia and Moldavia, who deplored above all things the continuance of the Hospodarale *statu-quo*. All deem it impossible to continue to live under such a government. The more hot and spirited of the boyards declare that the only remedy for such an abandonment of them by the western Powers was to fling themselves and their country into the arms of Russia, whose tyranny, however odious, was still preferable to the tyranny of either Austrian or Fanariot. The more moderate and sensible deprecated any such scheme, but declared that their resolve was to sell their property and expatriate themselves and their families for ever, if, after all their hopes excited and the promises made, they were to be flung back to rot and to suffer, as they have done for the century past.

Taking the decision that it does, the English necessarily leans upon the Austrian party in the Principalities. Liberal and independent boyards will henceforth hold aloof, and have no communications with the British commissary. As to the consul, Mr Colquhoun, no man of any party would enter his house, except the functionaries whom he had named. The Austrian party at Bucharest and at Jassy is no other than the Russian one. It consist of the same men who have served Duhamel and Ruckman, although they now look for the word of com-

mand to the Austrian consul. The Ministers of Caimakan Balche in Moldavia, including M. Balche himself, though nominated through English influence, were all of them the agents and servants of Russia. And the Caimacan Vogorides, named but the other day, maintains every one of them in office. Were Gortchakoff to reoccupy Jassy, he would not have to replace a simple functionary. They are all old friends and nominees.

Lord Clarendon, to whom I had the honour of presenting some observations, remarked that the rivalry between Russia and Austria offered the best guarantee for the independance and freedom of the Principalities. Such reliance is, I fear, a delusion. There exists, no doubt, a certain rivalry between Austria and Russia, but not such as to preclude a tacit understanding with respect to objects which are the common interests of the two empires. The common interest of Austria and of Russia is to eliminate, defeat and crush all interference and influence of the Powers of the West in the regions of the Danube. There are ample proofs during the war that, even when Austria was threatening Russia, there was still an understanding between them, to keep the military occupation of the Principalities exclusively in the hands of one or of the other, and above all things prevent the entrance there of the troops of the West.

I feel confident that, however opposed to each other, Austria and Russia would agree to morrow at least as to the temporary disposal of the Principalities. The British government and its allies have so completely outraged public opinion there, that in all probability public troubles will ensue. Even if they do not take place now, they must occur upon the restoration of the Hospodarale government. The presence of turkish troops, instead of awing or allaying excitement, would on the contrary increase it, and lead to inevitable collision as well as excesses. The consequence would be that the protecting powers must send troops. But England and France are

far. And England trusts Austria, whilst France now puts more trusts in Russia. What must ensue? That Russian troops will occupy Moldavia, and Austrian troops Wallachia. And this division, however temporary at first, will have a strong tendency to become permanent. In other words, the Principalities, for which England fought and bled, will in the upshot have shared the fate of Poland.

If, to avert such catastrophe, Your Lordship would raise Your powerful generous voice, You could not best earn the gratitude of a nation about to perish, and the same time vindicate the character of England, or at least the english Parliament, from being the accomplice of a most foul as well as foolish act of policy.

Dăm și traducerea acestei bucăți :

Domnule,

Sigur de simpatiile pe care le-ați arătat pentru Danubieni, îndrăznesc să mă îndrept către d-voastră în folosul lor, ca un Englez care am vizitat această țară, am cîștigat interes pentru dînsa și am făgăduit multor prieteni de acolo să fac ce aș putea pentru dinșii, mai ales în lipsa silită a tuturor Romînilor, chemați acasă acum pentru alegeri.

După ce a făgăduit să consulte pe Danubieni în ce privește dorințele lor, și după ce li-a dat speranță că hotărîrea finală a Angliei va fi în concordanță cu ele, Guvernul englez, fără să aștepte rezultatul cercetării, a venit la hotărîrea de a se uni cu Austria și cu Turcia pentru a răspînge cererile Principatelor de a fi unite și pentru a le păstra ca și pînă acum în supunere către Domni oșebiți.

De și motivul de căpetenie și cel adevărat pentru această hotărîre stă în dorința ce s'a simțit la Constantinopol de a se răzîma pe Austria și de a împăca Turcia, rațiunea ce se dă este că Unirea Principatelor ar duce

la ridicarea lor ca Regat independent, care, ca și al Greciei, ar fi gata să atace Turcia și ar ajunge neapărat jucăria orî aliatul Rusiei în orice război viitor.

M'am încercat și până acum să combat și să răsping astfel de aserțiuni în cîmpul mărgenit care mi s'a deschis în ultimul număr al „Revistei de Edinburg“. Exemplul Greciei nu se aplică în nicio privință Principatelor, ai căror locuitori au dovedit de atîtea orî (mai ales la 1820) desăvîrșita lor lipsă de simpatie pentru Greci orî de asămănare cu dinșii. Grecii sînt, orî dușmanii, orî lingușitorii Turcilor, adesea orî și una și alta. Românii nu vreaū să fie cîrmuiți de-a dreptul de Turci, pentru că administrația turcească e arbitrară și coruptă și stupidă, totdeauna în minile unor oameni ignoranți și venali, cari în toate privințele sînt mai pre jos de epoca lor și aplecați mai curînd să refuze decît să îndeplinească cererile supușilor lor creștini. Dar ei sînt mai bucuroși de suzeranitatea Sultanului și de legătura politică cu Turcii decît de oricare altele, și sînt îngrijiți să se dovedească un credincios bulevard al Turciei împotriva orîcărui atac de la Nord.

Ei doresc Unirea, nu pentru a scutura suzeranitea turcească, ce nu poate fi nici împovărătoare, nici umilitoare, dacă e mărgenită în hotarele prescrise de tratate, ci a scăpa de vechiul regim de administrație hospodară, care, un veac și jumătate, a vîndut, furat și robit, a sărăcit și a despoporat țara. Ei știu foarte bine că, dacă Guvernul ar urmă, ca până acum, deosebit la Iași și la București, puterea ar trebui să cadă în minile aceluiași partid boieresc care nu știe alt fel de Cîrmuire.

De fapt, ei au un exemplu înaintea lor. Cu cîteva luni în urmă, Știrbei a fost scos din Domnia Țerii-Românești, și sarcina de a-l înlocui și pe dînsul și pe Domnul Moldovei a căzut exclusiv asupra d-lui Colquhoun, consulul engles. El a stat douăzeci de ani în Principate, și nu-i poate lipsi cunoștința saū experiența. Și totuși alegerea ce a făcut în persoana lui Alexandru Ghica în Țara-Românească și recomandarea de către el a d-lui Balș în

Moldova s'aŭ dovedit greșeli de cea mai rea speță. Guvernul instalat și miniștrii numiți de unul ca și de cellalt s'aŭ arătat tot așa de proști, de conrupți și de rusofili ca supt cei mai răi și mai servili Hospodari ai veacului acestuia. Guvernul lor a fost mai tiranic și răpareț decît acel pe care l-a înlocuit.

Despotismul și incapacitatea lor nu e recunoscută de nimeni mai hotărît decît de însuși consulul.

Judecînd după trecut și după exemplul ce-l aŭ supt ochi, Romîniî nu se pot înșela în prevederea viitorului lor. Ei știu că, dacă numirea viitorului Hospodar rămîne în seama Porții, răsplata o va avea cine dă mai mult. Pe cînd, dacă se lasă în seama Angliei orî a Franciei, ignoranța și slăbiciunea vor avea la Paris orî la Londra același rezultat ca și lăcomia orî corupția la Constantinopol. De fapt, pare că nu e nicio îndoială că alegerea Puterilor, în casul cînd Anglia ar fi unită cu Austria, ar cădea asupra lui Bibescu, despre ai cărui șese ani de Cîrmuire, de la 1842 la 1848, ei aŭ atîtea amintiri flagrante.

Am avut adesea convorbiri cu cei mai inteligenți și mai neatîrnați oameni, atît din Țara-Românească, cît și din Moldova, cari deploră, mai presus de orice, continuarea statului-quo hospodaral. Toți cred că e cu neputința a mai trăi supt un astfel de Guvern. Cei mai aprinși și cu temperament dintre boieri declară că singurul leac pentru o astfel de părăsire a lor de către Puterile apusene ar fi să se arunce, ei și țara lor, în brațele Rusiei, a cărei tiranie, orîcît de odioasă, e totuși preferabilă tiraniei Austriacilor ca și Fanarioților.

Cei mai cumpătați și simțitori răspegau orice plan de acest fel, dar declaraŭ că hotărîrea lor era să-și vindă averea și să plece din țară, ei și familiile lor, pentru totdeauna, dacă, după toate speranțele ce li s'aŭ trezit și făgăduielile ce li s'aŭ făcut, ei ar trebui să fie aruncați înapoi pentru a putrezi și a suferi, cum aŭ făcut în veacul trecut.

Luînd hotărîrea pe care o ieau, Englesii se razimă în

chip firesc pe partidul austriac în Principate. Boierii liberali și independenți se vor ținea de acum înaintea la o parte și nu vor avea niciun fel de comunicații cu comisarul engles. Cît privește pe consul, d. Colquhoun, nimeni, din niciun partid, nu vrea să-l între în casă, afară de funcționarii pe cari i-a numit. Partidul austriac din București și din Iași nu e altul decît cel rusesc. E alcătuit din aceiași oameni cari au servit pe Duhamel și pe Rukman, de și acuma-și caută cuvîntul de comandă la consulul austriac. Miniștrii Caimacamului Balș, în Moldova, cuprinzînd și pe d. Balș chiar, de și au fost numiți prin influența englesă, sînt, toți, agenți și slugi ale Rusiei, și Caimacamul Vogoridi, numit abia dăunăzi, îi ține pe toți în slujbă.

Dacă Gorceacov ar să reocupe Iașul n'ar avea de schimbat niciun funcționar. Ei sînt toți prietenii vechi și creaturi ale lui!

Lord Clarendon, căruia am avut cîntea de a-l înfățișa unele observații, a spus că rivalitatea dintre Rusia și Austria oferia cea mai bună cheazășie pentru independența și libertatea Principatelor. Această credință cuprinde, mă tem, o înșelare. Este, fără îndoială, oarecare rivalitate între Austria și Rusia, dar nu așa de mare, încît să împiedece o înțelegere tăcută cu privire la lucruri care sînt interesele comune ale celor două Împărății. Interesul comun al Austriei și al Rusiei este să înlăture, să înfrîngă și să strivească orice amestec sau înrîurire a Puterilor Apusului în regiunile Dunării. Sînt dovezi destule în timpul războiului că, și atunci cînd Austria amenința Rusia, era totuși o înțelegere între ele pentru a ținea ocupația militară a Principatelor numai în minile uneia sau ale celeialalte și, mai presus de orice, pentru a preveni intrarea în ele a trupelor Apusului.

Sînt sigur că, oricît de opuse una alteia, Austria și Rusia s'ar înțelege a doua zi, cel puțin pentru ocuparea temporară a Principatelor. Guvernul engles și aliații săi au jignit așa de mult opinia publică acolo, că tulburări

vor izbucni, cu toată probabilitatea. Chiar dacă nu s'ar întâmpla acum, ar veni la restaurarea Guvernului hohodaral. Prezența trupelor turcești, în loc să îngrijească orî să slăbească ațîțarea, ar crește-o, din potrivă, și ar duce la o ciocnire neapărată și la excese. Urmarea ar fi că Puterile protectoare ar trebui să trimeată trupe. Dar Anglia și Franța sînt departe.

Și Anglia se încrede în Austria, pe cînd Franța-și pune încrederea mai mult în Rusia. Ce ar ieși de aici ? Că trupele rusești ar ocupa Moldova și trupele austriace Țara-Românească. Și această împărțire, de și trecătoare în-țiî, ar avea o tendință puternică de-a ajunge permanentă. Cu alte cuvinte, Principatele, pentru care Anglia s'a luptat și a singerat, ar fi împărțit, la urmă, soarta Poloniei.

Dacă, pentru a împiedeca o asemenea catastrofă, d-voastră ați ridica puternicul d-voastră glas mărinimos, n'ați putea merita mai bine recunoștința unui neam care e în primejdie de a peri și, în același timp, n'ați putea apăra mai bine caracterul Angliei, orî măcar al Parlamentului engles, de învinuirea că e complicele unui act politic tot atît de nebun, pe cît de nebnatec.

G. Telegrama francesă pentru anularea alegerilor din 1857.

Ni se comunică acest act:

*Baron Talleyrand à Mr. Place, consul de
France à Jassy.*

Bonnes nouvelles!

Paris m'a autorisé à protester. Je le terai demain, d'accord avec mes collègues. Après la séance une estafette portera aux trois consuls l'ordre d'en informer le Caïmacam.

Thouvenel a reçu l'ordre d'obtenir absolument l'annulation des élections. Communiquez!

H. O poezie politică uitată a lui Alecsandri.

Steaua Dunării a lui Kogălniceanu publică pe p. 280 a volumului din 1857 o poezie neiscălită, în care se înfieriază purtarea trădătoare a lui C. Hurmuzachi, prefăcut în dușman al Unirii și în sprijinitor al candidaturii la tronul moldovenesc a lui Grigore Sturza.

Frumuseța versurilor, ca și amintirea legăturilor de odinioară ale poetului cu bătrînul Hurmuzachi, care găzdui la Cernaucă în 1848 pe emigrații moldoveni, vădește pe Alecsandri.

El n'a pus firește acest atac pătimaș între operele sale poetice. Bucata e deci nouă pentru cetitori :

D-lui C. Hurmuzachi.

Tu care, în beție de oarbă lingușire,
Pentr'un stăpîn la care de ieri te-ai slugărit,
Reversî fără muștrare venin și clevertire,
Pe cei ce sînt în viață și pe cei ce-au murit¹,

Tu care în Moldova ce-acum îți este mamă,
Pierzînd recunoștința, uitînd pe-ai tăi amici,
Cutezi s'arunci în public batjocura infamă,
Chiar fiilor Moldovei cari-au fost mucenici,

Tu care verși desprețul pe-o epocă măreață,
Cînd România 'ntreagă din moarte s'a trezit,
Și-a arătat la lume că 'ntr'însa este viață,
Căci are copii vrednici în sinul ei iubit,

Gîndește c'al tău strigăt răsună din morminte,
În care zac martirii frumoaselor credinți,
Gîndește-te, sărmane, că bunul tău părinte²
Te-aude și te plînge cu lacrimi fierbinți!

Un revoluționar de la 1848.

¹ Grigore Romalo, Nicu Ghica, Bibescu, Voinescu, Filipescu, Ralet, etc., oameni ce au luat parte la evenimentele din 1848. (N. l. Al.).

² Bătrînul Hurmuzachi, prietenul tuturor acelor pe cari fiul său înjură astăzi prin foaia *Constituționarul* (N. l. Al.).

I. Trei scrisori din vremea lui Cuza-Vodă.

De la un Coștachi Gherghel din Dorohoiu, s'aŭ păstrat aceste trei scrisori interesante:

Sibiiu, 25 Maiu 1864.

Costache Ghergheli de Fogaraș către Șt. Draganovici. Arată cum era să moară „în Țara Muntenească, la Cimpina“ și l-a căutat „un Român doftor de regiment, ce venise la acel orașel în congediu“. „Dumnezeu știe că nu sint bun creștin“. Doctorul de la Brașov nu i-a plăcut. „Dar la Belgrad, la Alba-Ulpie, am găsit mare doftor, pot zice mare, unde bine m'aŭ căutat, numai cu niște picături în apă. Aici îi adresă scrisoarea la Otel „Römischer Kaiser“, Hermerstein, dar scrie nemțește adresa.

Eŭ, îndată ce oiŭ trece la Tîrgul Ocnei, ți-oiŭ telegrafia să-mi trimiți caii la Dulcești, la Hurmuzachi“.

București, 26 April 1865.

Costachi Ghergheli către Șt. Draganovici. „Ce se atinge de înșurăței, vor vedea ce vom face, și ți-oiŭ scrie, dar la toată întimplare nu socot să li dau pămînt la cotune, și nu aiure, și să se mute acolo, și n'aŭ făcut clacă ei, n'aŭ avut pămînt, și prin urmare nici pot pretinde; mai vine și alta, dar cu ce or plăti, că multe pămînturi și a' multora aŭ să le lepede, căci acele se vor da înșurăteilor, cînd cei ce le-aŭ luat, se vor lepăda... Aŭ venit și zile pentru țerani, dar pe aice... de la Focșani pîn' în București, n'am văzut 150 falcî arături, iar de toamnă grîie mici se vede sămănate la Botoșani și Bacău. S'aŭ pornit de aice militari... Aud că locuitorii s'ar împotrivi....“

6 Octobre [1865].

Ghergheli către Șt. Draganovici. „La București răvo-luție: s'aŭ bătut norodul cu militarii în uliță, și aŭ căzut și dintr'o parte și din alta: nu se știe cîți: uni zic că aŭ fost și al doile răsclare, — se zice că și la Craiova; s'aŭ arestat persoane însemnate la 150; parte din arestați îi insemnă depeșile cătră prefecturi. În scurt, nu-i bine.“

O îndatorire de deputat la Divanul ad hoc din Moldova.

Alegîndu-mă deputat la Adunarea Generală, mă îndătoresc a susține și a sutena (*sic*) principiile următoare:

1) Domnul să nu poată micșura osînda miniștrilor culpabilî, decretată de Curtea de casație.

2) Membrii Curții de casație să se numească de Domn din candidații ce i-ar prezenta Adunarea Generală.

3) Deputații Adunării Generale să nu ocupe funcții și să nu priimască gratificații în timpul mandatului lor.

4) La cas de disolvare Adunării, Domnul să arăte prin chiar ordinul de disolvare motivul ce-l va fi îndemnat la aceasta, pentru binele țerii.

5) Libertatea presei.

6) Să nu se cheme niciodată intervenție străină decît numai cînd imunitățile și autonomia țerii ar fi serios amenințate de vre-un eveniment pe care Principatele nu l-ar putea evita cu puterea lor proprie.

7) Modificarea și lărgirea bazei electorale.

8) Să nu se micșureze termenul cuprins în Reglementul Organic pentru împămîntenirea străinilor, cărora să nu li se deie drituri politice fără a avea actul Adunării pentru împămîntenire. Asemene act nu se va cere de la acei născuți în țară, cari niciodată nu se vor fi bucurat de protecția părinților (*sic*) sau a vre unei alte Puteri străine.

9) Supușii Puterilor străine să fie absolut supuși numai legilor țerii.

10) Respect pentru proprietatea de orice natură, fără vre-o interpretatie acestui principiu sacru.

11) Voiu vota pe față în Adunare pentru un Domnitor devotat principiilor naționale și a căruia antecedente morale și intelectuale să poată fi o garanție că va consacra aceste principii, îndatorindu-mă însă a *nu vota* (subliniat în original) pentru fostul Domn *Mihail Sturza* și *fiul său Grigore Sturza (idem)*.

Acesta l-am dat în conștiință și curățenie Colegiului nostru.

Cracti.

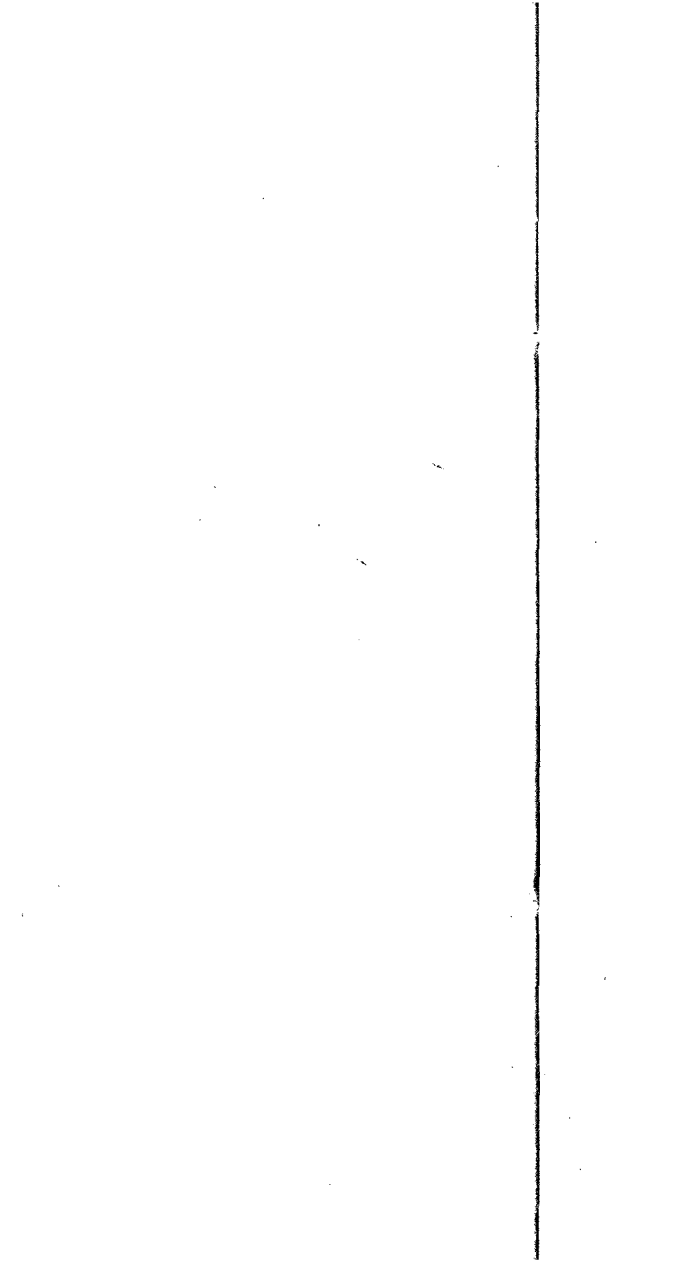

TABLA NUMELOR ¹

A.

Abdul-Megid (Sultan), 78, 87 (91).
 Adda 77.
 Adrian (generalul), 7.
 Alba-Iulia, 96.
 Alecsandri (V.), 14, 77, 95.
 Anglia, 73, 78, 86 (90), 88 (92) și
 urm., 80 (94), 90 (94).

Argyropulos (ministru), 70.
 Arsachi (ministru), 69.
 Asachi (Gh.), 14.
 Atanasiu (Gh., Serdar), 27.
 Austria, 86 (90), 88 (92), 89 (93),
 90 (94). (consulul din Iași al —
 ei), 25.

B.

Bacalbașa, 25.
 Bacău, 96.
 Balaban (Gh. M., Comis), 27.
 Bălăceanu (I.), 38.
 Bălcescu (N.), 55.
 Balș (G.), 38.
 Balș (Lupu), 14.
 Balș (P.), 70.
 Balș (T.), 62, 68, 71, 87 (91), 89
 (93).
 Basarabia (alegerile din), 76.
 Belgrad, 96.
 Belu (B.), 38.
 Bibescu (N.), 38, 48.
 Bibescu-Vodă, 88. (partisanii lui),
 72 (92), 95.

Binescu (D.), 7.
 Bîrlad, 17.
 Bojinca (Damaschin, ministru de
 Justiție), 81.
 Bolintineanu (D.), 39, 46.
 Bordelais (concesionar de bancă),
 38.
 Botoșani, 21, 96.
 Brăiloiu (C. N.), 38.
 Brătianu (I. C.), 7, 10, 38.
 Brîncoveanu (Bibescu), 38.
 București, 96.
 Bulwer (lord), 79.
 Buzău (Filotei, episcop de), 39.
 V. și Romanò (Dionisie).

C.

Canini (Marc' Antonio), 54.
 Cantacuzino (familia din Mol-
 dova), 60.
 Cantacuzino (Constantin), 38.
 Cantacuzino (I.), 38.
 Cantacuzino (Mihail, Spătar), 14.

Cantemir (D., Clucer), 4.
 Capșa (Iordachi, Agă), 27.
 Cara (locotenent), 27.
 Cărpineni (loc de carantină), 42.
 Catargiu (Barbu), 44, 47-50.
 Catargiu (Costin, separatist), 71.

¹ De d. Mihail Lăzărescu.

Catargiu (Gh.), 38.
 Catargiu (L., Vornic), 27, 38.
 Catargiu (Ștefan), 38, 62, 81.
 Cavour, 54.
 Cernat (locotenent), 27.
 Cernauca, 95.
 Cezianu (I.), 38.
 Chinezu, 7.
 Clarendon (lord), 89 (93).
 „Constituționalul“ (ziar), 95.
 Costachi (G.), 38.

Costescu (V.), 38.
 Coșula. V. Ierapoleos.
 Cozadini, 51.
 Cracti, 51, 97.
 Craiova (răscoala din), 96.
 Crețulescu (N.), 38.
 Cuparenco, 40.
 Cuza (Gr.), 7.
 Cuza-Vodă, 44, 48 și urm., 59,
 64, 67, 78 și urm. (Doamna
 Elena), 77.

D.

Dabija, 42.
 Davila (dr.), 85.
 Dobrogea, 77.
 Docan (I.), 6, 38.
 Docan (N.), 80.
 Dolgoruchi (principesa), 77.
 Dorohoiu, 7, 10.

Draganovici (Șt.), 96.
 Dragutinschi (principesă), 77.
 Duca (Iani, maior), 27.
 Duhamel (consul), 88 (93).
 Dulcești, 96.
 Dunărea (act asupra), 76.

E.

„Edinburgh Review“, 86 (91).
 Emanuil (Alexi), 14
 Epureanu (Manolachi Costachi),
 75, 82.

Espinasse (general), 77.
 Evrei, 14, 25, 75, 97.

F.

Fălcoianu, 39.
 Fanarioți, 88 (92).
 Filimon (romancierul), 55.
 Filipescu (revoluționar din Mol-
 dova), 95.
 Filipescu (căpitanul), 4.
 Filipescu (C.), 38.
 Filipescu (Gr.), 38.

Florescu (E. I.), 38.
 Florescu (generalul), 58.
 Focșani, 80, 96.
 Foltești (moșia), 14.
 Fote (Iancu, Postelnic), 27.
 Franța, 85, 88 (92), 89 (94), 90
 (94).

G.

Galați, 24-5, 77-8.
 Garibaldi, 54, 56.
 Garrido (revoluționar spaniol),
 54.
 „Gazeta de Moldavia“, 19.
 Gherghel (Costachi), 96.
 Germani (Ioan), 33.
 Ghica (Alexandru-Vodă), 87 (91).
 Ghica (C.), 47.
 Ghica (C. Gr.), 38.
 Ghica (Dimitrie), 38, 48.
 Ghica (G. M.), 38.
 Ghica (Grigore-Vodă), 17.

Ghica (Ion), 38.
 Ghica (N.), 95.
 Ghica (Teodor), 82.
 Ghica (Vasile), 71.
 Ghica (Vornicul), 27.
 Giers (consul rus), 60 și urm.
 Golescu (...), 39.
 Golescu (A. G.), 38.
 Golescu (N.), 10.
 Golescu (prefect de Iași), 48, 84.
 Golescu (Ștefan, prim-ministru),
 43, 45.
 Goran (N. C.), 38.

Gorescu, 55.
Gorceacov (prințul), 42, 89 (93).
Greci, 25.

Grecia, 86 (91).
Grădișteanu (Tache), 38.
Grecianu (Șt. D.), 38.

H.

Heben (Iosif, negustor), 37.
Herescul (V., Clucer), 27.
Hilișău, 5.

Hurmuzaki (C.), 70, 82, 95—6.
Hurmuzaki (Doxachi), 95.

I.

Iași, 22-3, 80, 83-4, 89 (93). (Curtea Arsă din), 14.
Ierapoleos (Marchian, egumen de Coșula), 4.
Ionescu (Ghiță), 20. Ionescu (N.), 3, 8, 11, 81.

Ionescu (Iorgu), 42.
Ismail, 24.
Istrati (N.), 19, 71.
Ivolschi (Ana, actriță), 31.

J.

Jora (M.), 38.

K.

Klapka (generalul), 79.
Kogălniceanu (M.), 6, 38, 40, 47, 81-2, 95.

Kotzebue (Carol), 60.

L.

Lahovari (Emanoil), 38.
Lahovari (N.), 38.
Lătescu, 14.
Laurian (August), 44.
Lazăr (Gh.), 53.
Leclerc (ofițer), 77.

Lenș (Gh. F.), 38.
Leuchtemberg (prințul de), 79.
Locotenența princiară din 1806, 84-5.
Locurile Sfinte, 41.

M.

Mac-Mahon (mareșal), 77.
Magheru (Gh.), 57.
Mahmud (Sultan), 15.
Maiorescu (Ioan), 39.
Malaxas (Postelnicul), 25.
Mălinescu (V., ministru), 37, 39, 43-4, 46-8, 50-2, 59, 86 și urm.
Mălinescu (ofițer, fratele predecentului), 57.
Mălini, 11.
Mărăcine (T., Ban), 27.
Marghiloman (I.), 38.
Massaloup (inginer), 37.
Mavrocordat (N.), 38.
Mavrodin (M., sameș), 7.

Mavrogheni (P.), 38, 62.
Miclescu (Dumitrachi), 27.
Miclescu (Sofronie, Mitropolit), 40, 84-5.
Miculescu (Gr.), 38.
Mihaî Viteazul, 32.
Milano, 77.
Milicescu (maior), 27.
Mincio (fortăreața de la), 77.
Moldova (oastea ei), 79.
Moruzi (Al.), 38.
Moruzi (Constantin), 84.
Muhlis-Pașa. V. Sturza (Grigore M.).

N.

Napoleon al III-lea, 66, 77.
Neamțul (mănăstire), 41.
Negri (C.), 78-9, 81.

Nicolaă (Gh., actor), 31.
Nicolaă (Iane, Stolnic), 27.

O.

Omer-Pașa, 25.

Ozenow (diplomat rus), 66.

P.

Pacini (bancher), 37.
Pagoni (C.), 27.
Paisie (starețul de la Neamț), 41.
Pangrați (Ion, Stolnic), 27.
Pangrați (Lupu, Comis), 27.
Panteli (Gh., Comis), 27.
Panu (Anastase, prim-ministru), 10, 45-7.
Păpăuți (arhimandritul de), 14.
Papiu Ilarian, 43-4.
Paris (Congresul de la), 12, 17.
(Convenția de la), 78-9.
Paulian, 38.
Petrescu (A. S.), 38.
Petrescu (Petru), 25.
Place (consulul frances din Iași), 94.

Plagino, 38, 48, 64, 68.
Plitos (interpusul lui Mihai Sturdza), 14.
Ploiești (armata concentrată la) 79.
Polonia, 90 (94).
Potoska (principesa), 77.
Preveleghi (N.), 15.
Principatele (răspingerea cererilor lor), 23, 89 (93), 90 (94) (unite, ar duce la un Regat independent), 86 (90).
Prusia, 78.
Puterile (europene), 78, 83, 88 (92), 89 (93-4).

R.

Răducanu-Roset (C.), 76.
Ralet (D.), 28 și urm., 95.
Rattazzi (ministru italian), 57.
Regulamentul Organic, 26.
Rodocalechi (Ion, Sluger), 27.
Romalo (Gr.), 95.
Roman (Meletie, episcop de, apoi Mitropolit), 15.
Roman (Nectarie Hermezui, episcop de), 14-5.
Roman (Veniamin Roset, episcop de). V. Roset (Veniamin).
„România“, 20, 82.

Romanò (Dionisie, episcop de Buzău), 39.
„Romînul“ (ziar), 40.
Rosetti (C. A.), 10, 43, 45, 55.
Rosetti (D., consilier la Casa-ție), 58.
Roset (Ienachi), 27.
Rosetti (L. C., Agă), 27.
Roznovanu (N., pretendent), 84-5.
Rucăreanu (P.), 38.
Rukman (consul rus), 88 (93).
Rusia, 86 (91), 88 (92), 89 (93).

S.

Samaca (I., Comis), 27.
Scheletti, 70
Scriban (Neofit), 28.
Secul (mănăstire), 41.
Șendrea (Ghenadie, arhieru), 4.

Șerban (Paraschiv, Agă), 27.
Șerghiescu (Marin), 39.
Sibiău, 95-6.
Silion (afacerea), 72.
Sinadon (Chesarie, episcop), 4.

Sion (Gh.), 88. Slatina (mănăstire), 40. Slătineanu (I.), 38. Smeu (I. C.), 38. „Societatea pentru încurajarea la învățătură a tinerilor ro- minii orfanj“, 28. Sohupan (Vladimir, arhimandrit), 71. Staal (diplomat rus), 64. „Steaua Dunării“ (ziar), 5, 21, 95. Ștefan-cel-Mare, 32. Steriade (colonel), 27. Știrbei-Vodă, 46, 87 (91). (parti- sanii lui), 72.	Știrbei (Gheorghe), 48. Sturdza (Al. C.), 11. (?) [Sturdza] (Coco), 62, 70-1, 81-3. Sturdza (Grigore M.), 38, 79, 95, 97. Sturdza (I. St.), 38. Sturdza (Mihai-Vodă), 12 și urm., 20, 25, 97. Sturdza (Todirașcu, Logofătul), 14. Sturdza (Vasile), 70. Șucri-Pașa, 4. Șumla, 15.

T.

Talleyrand (baronul de), 94. Tell (Cristian, ministru), 58. Teofan (ieromonahul, agent în Rusia al Mitropolitului Sofro- nie Miclescu), 42. Thouvenel (diplomat frances), 94. Tîrgu-Ocnei, 96.	Tobias (Tertulian), 27. Tomagichi (agentul lui Mihai- Vodă Sturdza), 14. Turcia, 18, 23, 79, 86 (90-1), 88 (92).

V.

Văleanu, 48. Villa-Franca (pacea din), 66. Vîrnav (dr.), 3. Vîrnav (Sofronie), 3-5. Vizantis (C.), 25.	Vlădicescu (D. I., actor), 31. Vogoridi (Caimacamul), 24-5, 70, 89 (93). Voinescu, 95.

Z.

- Zaharia (preot unionist), 27.

C U P R I N S U L

	<u>Pag.</u>
I. Scrisorile călugărului Virnav către V. Mălinescu	3
II. Un memoriu împotriva lui Mihaî-Vodă Sturdza	12
III. Scrisori din Ținuturi	17
IV. O declarație pentru Unire	26
V. Cuvînt de înmormîntare pentru un fruntaș unionist	28
VI. „Deputatul și Alegătorul“ (piesă)	31
VII. Corespondența lui Mălinescu ca ministru	37
Dintr'o corespondență privată: scrisori ale consulului rus Giers și ale mai multor boieri	60
A. Scrisori ale consulului și comisarului rus de Giers	60
B. O scrisoare a Caimacamului Moldovei Toderiță Balș . . .	68
C. O scrisoare a lui Arsachi, fost ministru al lui Vodă Știrbei, membru în comisiunea de la Focșani	69
D. Scrisori ale lui Alexandru S.	69
E. O scrisoare despre răscoala din Iași (1866)	83
F. Un memoriu românesc către un om de Stat engles, de V. Mălinescu (?)	86
G. Telegrama franceză pentru anularea alegerilor din 1857 .	94
H. O poezie politică uitată a lui Alecsandri	95
I. Trei scrisori din vremea lui Cuza-Vodă	96
O. îndatorire de deputat la Divanul ad hoc din Moldova . . .	97
Tabla Numelor	99
